శ్రీ.

భగవద్విలాసము

అను-

పరమేశ్వర ప్రభావము.

ఇది.

శైవులకత్యంతోపయుక్తంబుగా

కవిరాజు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారిచే

రచింపఁబడినది

శ్రీ శ్యామాపంతుల వేంకటేశ్వరరాయున కంకితము

రాజమహేంద్రవరము

కళావతీ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

 వెల

అవతారిక.

భగవద్విలాసమను నీ చిన్నగ్రంథమును నే నైదుదినములలో రచియించితిని. ఇందు శివుని ప్రభావ మత్యధికంబుగా వర్ణింపఁబడియున్నది. నేను గారణాంతరంబున నైజాము సర్కారువారి హైదరాబాదు రాజధానికిం బోయి యున్నప్పుడు హనుమకొండపురీ నివాసులును, జమ్మికుంట తహస్సీలుదారులును, నా కత్యంతప్రియమిత్రులునగు శ్రీ శ్యామాపంతుల వేంకటేశ్వరరావు పంతులుగారొకనాఁడు గ్రంథమును సావధానముగా నాకర్ణించి తమపేర నాశీర్వచనపూర్వకముగా నీగ్రంథము గృతియిమ్మనికోర నన్ను జమ్మికుంటకుఁ దోడుకొనిపోయి నూటపదియాఱు రూప్యంబులిచ్చి బహూకరించుటం జేసి యిది వారి కాశీర్వచనముగాఁ బరమేశ్వరాంకితము చేసినాఁడను. ఇదియే కాక శ్రీవేంకటేశ్వరరావు పంతులుగారు నా యం దత్యంతాదరణముం జూపుటం జేసి మున్ను చేసిన నా కలభాషిణీ నాటకమును, తరువాతఁ జేసిన ఇల్లిందకుంట రామాయణమును వారికే కృతియిచ్చియున్నాఁడను. ఇపుడు కృతులు పుచ్చుకొని కవుల నాదరించువారిలో వారివంటివారు మరియొకరు లేరని నాయనుభవముం బట్టి ముమ్మాటికిం జెప్పఁగలను. నన్నుఁ బోషించుటకు వారేచాలియున్నారు కావున నేనింక తక్కిన [illegible]డుల నెవ్వరి నాశ్రయింపఁబనిలేదు. ఇపుడు ముద్రితమైన యీ గ్రంథమునందచ్చుతప్పులు పెక్కులుపడియున్నవి. అవి రెండవసారి ముద్రించునప్పుడు చక్కఁజేసికొనియెదను. ఈ గ్రంథమందలి గుణాగుణములు పరిశీలించి ప్రకటించుటకుఁ బండితులే ప్రమాణమని నే నేమియు వ్రాయక విరమించుచున్నాఁడను.

రాజమహేంద్రవరము.
10—8-1905.

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి.

ఆంధ్ర భాషాభిమానులారా!

ఇంచుమించుగా నేఁడెనిమిది శతాబ్దములక్రిందట నాంధ్రభాషావధూటి సర్వాంగ ప్రతిభాధురీణులగు నన్నయభట్టారకాది కవిప్రకాండులవలనఁ బ్రాభవమొంది సకల సపోషణగల్గి యుచితాలంకృతులఁ గైసేయఁబడి, పదపడి యాంధ్రభోజుండనా తివడసిన శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలంబునం బ్రబలి విశేషరసపుష్టిం జెంది నిజమృదుమధురవాక్ఫణితి నుల్లంబుల వికసిల్లఁ జేయుచుండియు నిప్పుడు వార్ధక్యమునొందిన దేమోయని సంశయించుచుండ నింకను గలభాషిణీత్వము కవిరాజగతులు మున్నగు సవిభూషణంబు హృద్యంబుగఁ గనపఱచుచుంట నావశ్యరానటులు తెల్లమగుచున్నది.

ప్రస్తుతకాలమం దాంధ్ర గీర్వాణంబులం బాండిత్యంబువడసి నిర్దుష్టముగఁ గవిత్వము చెప్పు కవితల్లజులలో నొకరగు బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తి శాస్త్రులవారి గ్రంథరచనానైపుణ్యము పూర్వకవిత్వచమత్కృతుల ననుకరించుచున్నదనుటకు సందియము లేదు. వీరు సంస్కృతాంధ్రంబుల బాగుఁగాఁ గవిత్వము చెప్పఁగలారు. వీరు కవిరాజను బిరుదము నందినవారు. ఆంధ్రగ్రంథములు పెక్కు విరచించి యనేకమందికిఁ గృతులొసంగి పలువిధంబుల బహూకరింపబడినారు. కవీశ్వరులు గ్రంథములు చేసి భూభర్తలకుఁగాని యోగ్యులగు ధనికులకుఁగాని కృతులొసంగి యుచిత సమ్మానములు వడయుట పూర్వము నుండి వచ్చు నాచారమై యున్నది. ఇది మనలోనేగాక ఖండాంతరములయందుఁ గూడ నున్నట్టు గన్పట్టుచున్నది. దానివలనఁ గవీశ్వరులకు గ్రంథములు చేసి భాషాభివృద్ధి చేయుటకుఁ దగిన ప్రోత్సాహమిచ్చుటయే గాక "సప్తసంతానములలో ప్రశస్తిగాంచి ఖిలము గాకుండు నది ధాత్రిఁ గృతియొగాన" నన్నట్లు కృతిపతులా చంద్రార్కతారకంబుగ ఖ్యాతివడయుదురు. కొందఱు రసాభాసైకగుణులు ధనోన్మత్తతచేఁ బండితుల సత్కరించు విధంబెఱుఁగక తామొక్కృతినందుట శాశ్వతకీర్తికాంతాకరగ్రహణంబుగ నెఱుఁగక వినశ్వరమగు ధనమునలుబ్ధులై కృతినందుటకు వేసములు సేయుచుందురు. అట్టివారెట్టకేలకుఁ గృతినందనియ్యకొనినను నాఁగంగడిలోఁ గొను వస్తువవంటిదే కృతియునగుసు గాన వారికి ఫలమేమియు నుండదనవచ్చును. గ్రంథములు మూల్యములు కృతిపతులిచ్చునవి వానిలో నొకపద్యమునకైన విలువలేనివి. గ్రంథముఖంబునఁ దమ్మునాశీర్వదించుకవులకుఁ జంద్రునితో కన్నూలిపోగనునట్లు తామిచ్చునది స్వల్పసన్మానమని యెఱుంగుదురుగాక. ఈసన్మానము కృతిపతుల రసజ్ఞతను బట్టియు సాహసమును బట్టియు నుండును శ్రీకృష్ణదేవరాయలు "కోకటగ్రామాద్యనేకాగ్రహారము లడిగిన సీమలయం దనిచ్చె" ననుదానిం బట్టి యాతని భాషాభిమానమును నౌదార్యమును దేశపుఁగవులనెంతయు సత్కరించెనని తెలియుచున్నది.

ఇప్పుడు భగవద్విలాసమును దమపేరనుచేసికొనినట్టి - భగవద్విలాసకృతిరత్నముం గైకొనిన మ॥ రా॥ రా॥ శ్రీ శ్యామపంతుల వేంకటేశ్వరరావు పంతులుగారు నిజాము రాజ్యమున హనుమకొండపుర వాసులును, జమ్మికుంట తాలూకా కమాన్పల్లాస్కులు నైనట్లు తద్వంశావతారికవలనఁ దెలియుచున్నది ధనము సంపాదించుటే తమజన్మమునకు సార్థకమనుకొను నితరోద్యోగులవలెఁ గాక వీరు సంపాదించిన ధనమునకు సద్వినియోగము చేయుచున్నట్లు తెలియ నెంతయు నానందము గల్గుచున్నది. సద్రక్షణమనగా నిధుపలోవేసి తాళములువేసి భూమిలోఁ బాతిచి పైనమంచము వేసికొని కూర్చుండి రావకేక వుండుటగాదు సుమండీ! సత్పాత్రవినియోగమే సద్రక్షణము. అదియే సంచి

సార్థము జన్మాంతరము సప్తమ్యవ దదిలే యని మతశాస్త్రములు ఘోషించుచున్నవి వీరికిఁగల యాంధ్రభాషాభిమానమీ కృతి రచనవలననే గాక మఱియు నేతత్కృతి కృతంబైన "ఇన్దిందిరమంట రామాయణము" మున్నగు నాంధ్రగ్రంథంబులఁ గృతి యిచ్చుట వలనఁ దెలియుచున్నది. సదా వీరికిట్టియాంధ్రాభిమానమతిశయిల్లి మఱియాంధ్రభాష నభివృద్ధి జేయుట భగవద్విలాసమగుఁ గాక.

కృతివిమర్శనము — ఈగ్రంథము రామాయణాలలో నీశ్వరుఁ డధికుఁడని, చెప్పునది. హరుఁడు బూదిలో బొరలువాఁడనియు, శ్మశానవాసి యనియు, మున్నగు నిందలకై వేఱరులయాక్షేపణముల కింపుసహేతుకమగు సమాధానంబులఁ జూపియున్నారు. కొన్నిలోకోపద్రవములు గలిగినప్పుడు మిగిలినదేవతలశక్యము ప్రత్యక్షంపనుగ్రుఁడు వానివారించుటయు, శక్తిపృష్టిఁ బాఱఁబడి భస్మమయిన యజనారాయణుల సమయోచితమగు యుక్తిచేఁ బ్రతికించి వారివివాహంబులు సేయుటయు మున్నగు కార్యములు శివాధిక్యము స్థాపించుచున్నవి.

శైలి — వీరికవిత్వము నూర్పి యిదివఱకే చెప్పియున్నాఁడను. పద్యములు మొదలుకొని నల్లుండిన గతి బహురమణీయముగానుండును. అచ్చతెలుఁగు పదములెక్కువగను సాంస్కృతిక పదంబులు తక్కువగనుండి తెలుఁగుకబ్బమనిపించియాంధ్రభాషవిచయము లేని కేవల సంస్కృత పండితులకు గొన్నిచోట్ల నర్థముగాకుండును. గ్రంథమంతయు సుశైలిఁ వ్రాయంబడియె. అయినను జదువరుల కింపుగా మిగులమనోహరంబుగఁ దోఁచినపద్యములఁ గొన్నిటిని క్రిందఁ బొందుపఱచుచున్నాఁడను.

మ. తళుకుంబంగరుడాలు డెలిడను మేల్ దైవారు నెమ్మేనునుఁ
గులకుంగుబ్బలు వాలుఁగన్నులును ; కున్నంబోలు లేగౌను సం
దెలుబార్వెన్ఁ దుకలింపుబింబము పసన్నించించు నెమ్మోమునుఁ
గలనారీమణిసై రమాధవుఁ డెటకో గన్పట్టె నప్పట్టునన్.

చ. సకలచరాచరంబులను జనింపఁగఁజే ప్రజింపఁ గర్తగా
నొకఁడనవొప్ప నీశ్వరు మహోత్తమ దృష్టిని గాంగజూటు మే
చకగళుఁ భక్తవత్సలు విశాలకిరూటు మహేనలాక్ష్యవా
సుకికులజోత్తమాభరణు సోముని మేమఖియింతు నెంతయున్.

పీఠికలో 20 వ పద్యములో "ఎంతయు, ఎంత యేని" యని పౌనరుక్త్యము క్కటిదక్క గ్రంథమంతలో కంటకముకాఁ జేసే వెదకినను ప్రమాదస్ఖాలిత్యంబులుఁ గానరావు. ఈపౌనరుక్త్యము నకున్ గురుచనయే కారణంబు.

పి. మల్లికార్జునుఁడు.

బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి కవిరాజు గారికి నమస్కారపూర్వక విజ్ఞప్తి.

విద్వత్కవిమండనా,

తాము సగౌరవంబుగా దయచేసిన భాగవద్విలాసమను గ్రంథము సాకల్యముగాఁ జదువ నాకుఁ గలిగిన యానంద మింతయని వక్కాణింపలేను. సంస్కృతాంధ్రభాషావిశారదులై బహుగ్రంథములు రచించి, అనేకగ్రంథములఁ విమర్శించిన మీకవిత్వమందు దోషములున్నవని వచించుటకు నేనేగాదెట్టివారును సాహసింపఁజాలరు. ఈభాగవద్విలాసము మూఁడాశ్వాసముల చిన్నగ్రంథమైనను రసబాహుళ్యము గలదియై పెద్దదిగా నేరుచున్నది. ఇది నాతికఠినమృదుమధురశైలిం బడి చదువరులకానందము పుట్టించుచున్నది.

భమిడిపల్లి సీతారామయ్య.
ఆంధ్రభూసుర సందేశాది గ్రంథకర్త.

బ్రహ్మశ్రీ కవిరాజు శ్రీపాదకృష్ణమూర్తిశాస్త్రులవారికి
విజ్ఞాపనము.

మీభాగవద్విలాసమును సాకల్యముగాఁ [illegible] గాఁ [illegible] తన్మహత్త్వమత్యధికముగా వర్ణించియున్నారు. అది నాకుఁ బరమసంతోషజనకమైనది. మీకవిత్వము నిర్దుష్టమైన మృదుమధుర శైలిం గలిగియుండునని సర్వజనవిదితమే. దానింగూర్చి నేను వేఱేమియు వ్రాయక తార్కాణగా నొక్క పద్యము వ్రాయుచున్నాను.

చ. సకల చరాచరంబులను జంపఁగఁ బెంపఁ సృజింపఁ గర్తయై
ప్రకటిత సన్మహత్త్వమున భాసిలుచుండెడు చంద్రశేఖరుం
డొకరుఁడె వేల్పుగాక మఱియుప్పని చప్పని వారు వేల్పులే
యిఁక నితరార్థముల్ విడి మునీశ్వరులార భజింపుఁ డాతనిన్.

సూరి పూర్ణానందశర్మ కర్పూర టీకాది గ్రంథకర్త.

భాగవద్విలాసమను నీ చిన్నగ్రంథము సానలదీరిన జాతిరత్నమువలెఁ బ్రకాశించుచున్నది. అనర్ఘమగునిది కృతిపతి కలంకారమగుననుటకు సందేహములేదు. ఇది చింతామణియోయనఁ జింతితార్థంబు లొసంగుచున్నది.

రాజమండ్రి, 0—8—05

గొల్లపూడి రామదాసు బి.యె., యల్.టి.
అసిస్టెంటు ట్రైనింగ్ కాలేజి,

—:(o):—

శ్రీ

భగవద్విలాసము.

పీఠిక

:(౦):

శా. శ్రీమీఱం గిరిజా సమేతుఁడగుచున్ సేవించి రావేల్పులీ
భూమిం గాశిఁ బొల్చి భక్తతతికిం బూర్ణార్థసంసిద్ధియున్
క్షేమంబిచ్చెడు విశ్వనాథుఁడు దయన్ వీక్షించి రక్షించుతన్
శ్యామాపంతుల వేంకటేశ్వర సమాఖ్యాగ్రేసరున్ నిచ్చలున్.

ఉ. బిడ్డఁ గన్నదొడ్డ, కడుఁ బ్రేముడితో జగమేలు తేజపుం
గడ్డ, గొనంపుటొడ్డ, తనుఁ గన్గొను వారికి వేల్పుపడ్డ, మే
ల్బెడ్డ తెలుంగు నెడ్డ గొని చెల్వగు గొండలయాపుబిడ్డ, మం
జడ్డలు వోవ నడ్డ విడి సాకుత లక్ష్మణ మంత్రిపుత్రునిన్. 2

చ. సిరిదొరసాని యక్కునను జెన్నలరారఁగ మించు మించులా
గరుదగు కౌస్తుభంపు సరమా హరివిల్లన నొప్పఁ దానుదో
ల్కారి నగు నల్లమబ్బనఁగఁ గ్రాలినమున్ని చాతకాళికిన్
స్థిరకరుణారసంబొసఁగ శ్రీహరి గాచుత వేంకటేశ్వరున్. 3

చ. కలఁగెడు పుట్టినిల్లు, చెడి కందెడు మెట్టినయిల్లు, పాపిరై
బలమరుతోడు, పాపమెఱుఁ బాఱెడు వాఁడని యూసడించి చ[?]
చలయగులచ్చి నిచ్చలు ప్రసన్నముఖాంబుజయై, చిరంబునై
నిలిచి సుఖించుఁగాత కడునీటుగ రంగమపుత్రునింటిలోన్.

శా. బాలుండై వటపత్రశాయియగుచున్ బాథోధిమధ్యంబునం
గేళిం దేలు ననంతు నాభిమును పంకేజంబున న్నల్లలల్
గ్రాలం బొల్చి జగంబుఁ జేయు విధిమైఁ గన్పట్టు వేల్పుఁ [illegible]
శ్రీలం బొల్చెడు వేంకటేశున కిడున్ దీర్ఘాయు

సీ. పాలు నీ రేర్పఱ్చ జాలిన వెలిఱెక్క పక్కి దేవత యెక్కి రేతెంచు
చక్కెర లొక్కి యుక్కెక్కిన చదువుల పలుకు లొ పాలంతికిఁ బలుకుతోడు
వెన్నెల వ్రేఁజబిల్లి చిన్నిజాబిల్లియె చెలియకుఁ బాపట చేలుచుక్క
కలిగించు మగనిమేల్ సలుతలవాకిట్లు మెచ్చునే సకియ సుఖచ్ఛపట్టు
లక్ష్మి సైకత సుశ్రోణి, సజునిరాణిఁ,
బరమకల్యాణి, ఘనవేణి, బద్ధపాణి,
సిద్ధనిశ్రేణి సవితసద్వ్రేణి, వాణి,
వందితాఖిల గీర్వాణి వాణిఁ గొలుతు.

సీ. పటికంపు జపమాల టక్కుటెంపఁగఁజాలు నిద్దంపు తెలిమేని నిగ్గు లెసఁగ
సూర్యచంద్రాగ్నులు సోఁపొందుమూఁడేసి కనుల చౌపంచ మొగంబు లలర
బాపట సుతసేవ చూపులే జాబిల్లి యెఱుక్క వలె వ్రేలి చెన్ను మీఱ
నైదైదు చేతుల సజ్జత్రిశూలాది పరికరంబులు మహాప్రతిభ దెలుప
నెల్ల వేదములకు గన్నతల్లియగుచు
నెన్ను మూర్తిత్రియంబున కన్ననున్న
తముగ వర్తించి నిజభక్త సమితిఁ గాచు
నఖిలవిద్యా విధాత్రి గాయత్రిఁ గొలుతు.

ఉ. అరుణ శరీరకాంతి దెసలంతరమింతయు లేకనిండఁ గోఁ
గరములనాత్తి టంకశరముఁ గంజము పుస్తక మక్షమాలయుం
బరగ శివాంక సంస్థయయి బాలిక వైఖరి భక్తకోటులన్
సురుచిరలీల నేల్త్రిపురసుందరి డెందమునం దలంచెదన్.

క. శాంతమునీంద్రస్వాంతని
శాంతన్ భక్తాంతరాయ చయ పరిశాంతున్
సంతతనుత మహో
దనేకదంతుఁ దలంతున్.

౧౦

౯౫ర్

తుల నాట్యమాడె నక్కవి
తిలకుఁ వాల్మీకిమౌనిఁ దిలకింతు మదిన్. ౧౦

క. ఆఱంబోవగు నాలుగు
వేదంబులఁ నేరుపఱచి విదపఁబురాణా
ష్టాదశకంబొనరించిన
వేదవ్యాసుని నుతింతు విశ్రుతఫణితిన్. ౧౧

క. ఘనువాగను శాసను ది
క్కన నెఱ్ఱాప్రగడ నాంధ్ర కవితాజని సూ
తనదండి సమాజపండితు
వినుతింతుం బాండురంగ విభు శ్రీనాథున్. ౧౨

ఆ. కావ్యశాస్త్రగురుని ఘనునాగలింగార్య
వర్యుశాస్త్రగురుని బ్రహ్మయజ్వ
పరము శ్రౌత గురునివాజ పేయాజ్వయు
పాపసోమయాజిఁ బ్రస్తుతింతు. ౧౩

క. వినుతింతుఁ గవితగురువుల
ననంతు నన్నయ నథర్వణాచార్యుని భీ
మనరంగరాజుఁ దిమ్మను
ముని దాతంభట్టుఁ గాకునూర్యప్పకవిన్. ౧౪

సీ. పాపాంబికాప్రియభర్త సర్వేశ్వర దైవజ్ఞుఁడెవ్వాని తాతతాత
నరసాంబికాప్రాణనాథ వేంకటసూరి తల్లజుఁడెవ్వాని తాతతండ్రి
కామాంబికాప్రియ స్వామి సుబ్రహ్మణ్య తత్త్వజ్ఞుఁడెవ్వాని తండ్రితండ్రి
వేంకట సుబ్బాంబప్రియుఁడు వేంకటసోమయాజి యెవ్వానికిఁగన్నతండ్రి
అట్టినే రామకృష్ణునకగ్రజుండ
శ్రౌతినవధాన విద్యావిశారదుండ
గౌతమీ మహాత్మ్యాది సద్గ్రంథకర్తఁ
గృతివిశదకీర్తి శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి. ౧౫

తే. ఆంధ్రగీర్వాణభాషల నభ్యసించి
గురుకటాక్షంబునను జెప్పఁగలఁది నీశ్వ
రార్పణంబుగ జేసెద నీప్రబంధ
మల్లబ్బానిని సత్కవు లుల్లసిల్ల. ౧౩

చ. అరసియు చేసెదం గృతిన టైనఁ బ్రమాదమదెంతవారికే
నిరవగుగాన నింద చటనేని యొకానొక తప్పుగల్గినన్
నిరసనమాడినన్ బొగడనీతియె కాను కవీంద్రులార నే
ర్పరివడికట్టినం జెఱకుపానకమందున నల్కలుండవే. ౧౪

మ. పదియారేఁడులనాఁడు కావ్యచనాప్రారంభకాలంబునన్
మదిలోనే నిదియెంతయంచు దలతుం బైపై మహాగ్రంథక
ర్తృదవిం బొందియు నిష్ఠగాధమనితోపం జింతునం దొంతునుం
గదయిట్లున్న గవిత్వమందు సరసుల్ గాకుండు నేయేరికిన్. ౧౫

వ. అని యిష్టదేవతానమస్కారంబును విశిష్టజనపురస్కారంబును నికృష్టజనతిరస్కారం
బును గావించి మించిన వేడ్కనొక్క మహాప్రబంధంబు రచియింపందలంచి యు
న్న సమయంబున. ౧౬

క. నైజాము రాష్ట్రమై కడు
తేజమునం బొదలునట్టి దేశముఁ జూడన్
యోజనమదిలో నెంతయు
రాజిలెనా కెంతయేని ప్రబలంబగుమన్. ౧౭

వ. అంతనొక్క స్థిరలగ్నంబునం బయలుదేరి యోరుగంటికనతిదూరంబున నున్న హను
మకొండకుం బోయి యచ్చట ప్రాణమిత్రమగు శ్రీ మేడమకూరి కమలాకరరాయునిం
ట విశ్రమించి కతిపయదినంబుల కవులఁ బ్రభుదర్శనార్థమై పెద్దపల్లి రాజధానికిం బోవు
వాఁడనై కమలాకరరాయపుత్రుండగు రాజేశ్వరరాయునిం దోడుకొమ్మని కోరుచుం
డునంతలో తదోష్ఠభీతుండగు రాయమురళీధరసుబేదారుని మూలంబున నిజాము సర్కా
రువారి మంత్రివర్యుండగు రాజా రాజా యాన్ కిషన్ ప్రసాదబహద్దరునిం దర్శిం
చునంతటి మహదైశ్వర్యంబు పట్టుటం జేసి రాజేశ్వరరాయనింగూడి హైదరాబా

ఘనసంబోధము యున్న ప్రశాంతకుటున్న హనుమకొండనుండి కార్యవశంబువచ్చి యచ్చో విడిసియున్న శ్యామాపంతులు వేంకటేశ్వర రాయమంత్రిచంద్రుని శశాంక తవిశ్రావణకీర్తిదాపరాయుఁడనియును కవివరకోర వర్ధ్రోదయుండనియును బుధ్ధ క్రియాచరణసంపాదిత కీర్తికాంతాలోలుండనియు, జన్మసంబంతాల్లాకా తిహాస్య లుదారుఁడై విప్రపాలితేశం, జైతటీముంటికల్యాణుఁడనియు నెంచంగించుచు నామి తున్నింతలకుఁ జూపి మరియు నిట్లనియె. ౨౧

సీ. ఆడిగిన యర్థంబులకు లేక యిచ్చెడు సరణియే దాతకు సహజగుణము
పనులబానలు మాచి పరితపించెడు బుద్ధి పేసికి వెన్నతోఁ బెట్టినయది
యనాథుల వార్తల కప్పుత్తాన్నమిడి పోషించు పరయే వివేకభ్యస్త విద్య
నిత్యసత్యవ్రతస్థితస్ఫూర్తి నెగడొందు కర్త యీ వస్తు ముంటపుట్టినయది
యట్టి శ్రీమంత్రి రాజకులాబ్ధిరాజ
రాజిత శ్రీ విజితసర్జరాధిరాజు
రాజమత వేంకటేశ్వర రాయమంత్రి
చంద్రుఁ డీతఁడె సుకవిసార్వభౌము. ౨౨

గీ. అంత సంతోషమున నేను నతనితోడ
స్వాగతంబులు పలుకుచో నాచతురుఁడు
మరలనను గూర్చి వేంకటేశ్వర సుధీంద్రుఁ
గాంచి యిట్లని వచియించె గౌతుకమున. ౨౩

సీ. ఇతఁడసుమీ కవులెన్నంగ గౌతమీ చరితాదిగ్రంథముల్ సలిపినాతఁ
డితఁడసుమీ విజ్ఞులెన్న దేశములలోఁ బరమావధానముల్ సలిపినాతఁ
డితఁడసుమీ బుధులెన్న నధ్వరముల నధ్వర్యవమ్మొనరించునట్టి యాతఁ
డితఁడసుమీ సూరులెన్న శ్రీబాలా త్రిపురసుందరీ మంత్రి మెచ్చఁగినాతఁ
డితఁడు సాధారణ కవీంద్రుఁడే యనంగ
వలవదట్లైన నొరులకు వశమగాని.

యట్టి కవిరాజ బిరుదంబు పెట్టి పేరుఁ
గృష్ణమూర్తి శాస్త్రియనంగ నితఁడు పరఁగు. ౨౪

చ. అని బహుభంగులం బొగడి యాతఁడు చెందియు నా సుధీమణిం
గవి కృతి సప్తసంతతుల గాథ యశఃప్రదమై తలిర్చునీ
కనయఁగ నిప్పుడా కృతియు నిక్కవిచంద్రుని వేడ లభ్యమా
తనుచనఁ బోవు తీర్థమది తానెదురైనటులుండె నిర్యోడన్. ౨౫

వ. అనుటయు నతండు నత్యంతకుతూహలాయత్తచిత్తుండై నన్నుంజూచి యిట్లనియె. ౨౬

చ. భవదవధాన చిత్రితులు పారము లేవి వినినంత నుండి యుక్
శ్రీవణయోగంబు తృప్తిమెయి, సంతసమందెను చిత్త మిన్ని నీ
కవితయుఁ జూడవేడ్క మెయి, గన్నులునుందని యించెదు న్నిఖ
ప్తవమిది కాదు నిక్కముగదా గుణసాంద్ర కవీంద్ర చంద్రమా. ౨౭

క. భావము కలిమి నతిరస
సార్వంబై నీదు కవిత ద్రాక్షాపాకం
బై విసరుచిఁ బొంచుఁ జుమీ
శ్రీవేంకటసోమయాజి కృష్ణకవీంద్రా. ౨౮

గీ. తరుతటాకాది సప్తసంతతులలోన
ఖిలము లేక ప్రశస్తిమైఁ జెలఁగునట్టి
యది కృతియ కాన నదిసేఁతు ననువుపరచి
వాంఛఁ దీర్పవె సుబ్బమావరతనూజ. ౨౯

మ. కనుగోఁ గావ్యము మానవాంకితముగా గావింప నెన్నో టఁగో
ల్పిన నిస్తార్థములిచ్చు కాశినగరీ శ్రీ విశ్వనాథుఁ గృతి
శునిఁ గాఁ జేసి మనోహరంబయిన సంశుద్ధప్రబంధంబొన
ర్పవగుఁ దేర్పుఁ గూర్పరల్ పొగడ మద్వంశాదికం బేర్పడన్. ౩౦

వ. అని మరియును. ౩౧

క. కవివర కోకిలరింగ
ప్రవసీవును జొచ్చియుంటి గాఢ స్నేహముల
శివస్థానం బొంగడుగలరే
భువిలో గైలాసమదియు పోవర్ణించెన్. ౩౦

సీ. ప్రవహించునేలయూరి పాపిగ్భాగమురసి కూతురు బిడ్డ ఫల్నెంబులరయు దోర్ష
గొనబొందునే వీటమణికర్ణికా కుండ మశిత్రాస్తవన్నరాంపాళి పరికించ
మింపొందునే పురమే కార్ణవంబగునప్పుడును శిశుతిరిశూలాగ్రమునందు
సరగునేపొరి పంచక్రోశములమేర చచ్చువారికి మోక్షమిచ్చునహిను
మట్టివారాణశీపురినన్నపూర్ణ
డుండి మాధవభైరవదండపాణు
లెల్లసురలు వందేశాళి యింపుమీర
నెపుడుంగొల్వ వసించు విశ్వేశ్వరుండు.

గీ. అతఁడె మత్కులదైవంబు నతఁడె వరదుఁ
డతఁడె నతభక్తలోక సురావనీజ
మతని నే కృతిపతిఁగాగ నాచరించి
యతని మహిమంబు చెప్పవే కృతిగ కృష్ణ. ౩౧

వ. అనిపలికి తను తహాక్కీలుదారుఁడై యుండు జమ్మికుంటయను నూరు దోడుకొనిపో
యి సబహుమానంబుగాఁ గర్పూరతాంబూలం బొసంగిన వంగీకారంబునం బుచ్చు
కొని ముదమొంది ముందు మంగళాచరణంబుగా నమ్మంత్రివరుని వంశావతారంబభి
వర్ణించెద. ౩౨

సీ. శ్రీరమణీమణీ జీవితేశ్వరు నాభి సరసిజ మే స్వామిజన్మభూమి
తలవాకిళుల మెల్గఁగలిగి లోకము లేలుతఱిశాక్తి యేవేల్పు ధర్మపత్ని
క్షీరనీరవిభాగమారసి చేసెడు పక్కియే దేవర యెక్కి రింత
దేవమునీంద్రులిల దీపించు నిక్కంపుజగమే మహాత్ముని తెగిన కొడుకొ

అత్రేఁడునలుస్రుంమ శ్రీకాంతుజాగ్రజుఁడు
బ్రితుకుపాత్రిధ్ధులను దిటవిష్టై వారియువేల్పు
వేల్పులకుఁ బెద్ద పెలిదమ్మి పెలుఁగు మేటి
పలుకుతోఁ బుద్దోసఁగు గాలిచిలువ, నలువ.

క. జగములు జేయుంచు నిక్కపు
జగమున దేవేరియైన చదువుల వెలఁదిన్
దగిలి సనకాది మౌనులు
పొగడఁగ దీపించు నలువ ముదమొన బొదలన్. ౩౬

శా. ధన్యాత్ముండగు నప్పితామహునకున్ దర్కించు పుత్రకంబునకున్
సన్యస్తాఖిల దోషదుర్జిత యశస్సంపాదకుండై జగ
న్మాన్యుండీశ్వరభక్తి తత్పరుఁడు బ్రహ్మర్షి కంఠుండు సా
మాన్యాజస్కుఁడు గర్గమౌని మిగులన్ మానోన్నతుండై ౩౭

గీ. ఆమునీంద్రునిగోత్ర రత్నాకరమున
బచ్చితోఁ బుట్టువులు సత్కళానిధులు వి
బుధులు సర్వజ్ఞ మౌళులు పూర్ణయశులు
వెలసి పెక్కండ్రు ద్విజరాజులలరి రుర్వి. ౩౮

గీ. అట్టి గార్గేయ గోత్రజులందుఁ గొంద
ఱవనియందు వ్యాపారుల జుండుఁ గలసి
శ్యామపలతులు నాజను నాదిపురుషు
పేరునందొల్లి తమయింటి పేరుగొనిరి. ౩౯

గీ. అల మహారాష్ట్రదేశంబునందు వారు
మొట్టమొదట వసించెడు నట్టివార
లయ్యు నిపుడాంధ్రదేశీయులైరి కతన
నతని పేరుననింటి పేరందిరవని. ౪౦

క. ఆశ్యామాపంతుల వా
రలఘుగుణాన్వితులు శంకరారాధన చి
త్తులు భూరిదానకల్ప
ద్రుములు సత్యపరాయణులు విధూతాఘచయుల్.

క. వేదచతుష్కముఁ జదివి
యాద్వివేదియని పేరుఁబొందిరి యలరెను వాఋ
గ్వేదము తమ వేదముగా
నాదిద్వ్యాహ్వయులు కవ్యలందిరి వసుధన్

క. శ్యామాపంతుని వైభవ
మేమని వర్ణింపవలయు నిలలోఁ దనపే
రీమైఁ బరగెను వదువున
దామాలప్రభవదగు తద్వంశమునన్.

గీ. వారిలోపలఁ జెక్కండ్రమ పుణ్యజనిన
వైరుక సర్వజ్ఞశేఖరవిముఁడగుచు
లింగనాఖ్యుండు ప్రభవించి శీలసల్ల
క్షణము వన్నెకుఁ దెచ్చి యుంపలరెమిగుల.

క. అతఁడు దోస్యాగపథంబున
వి[illegible] వైభవంబునంబియు నెప్పుడున్
[illegible]
[illegible] పొందె క్షితితలమందున్

[illegible] దయుండున [illegible] యుతుండు శ్రీ [illegible] కొలిచి [illegible]
[illegible] వైష్ణవగీతములు చిత్తము రంజిల్లఁ బాడిపాడి స
న్మతి మునయోచిత క్రియలొనర్చి నదీజలమాడి సంధ్యయున్
[illegible] న్యాకాంక్షను నిఁ జెప్పి మమంత్రములం జరించుచున్.

గీ. సకలవేదములఖిలశాస్త్రములు నిఖిల
మంత్రములుబఠించుచు మహితములు
బ్రహ్మయజ్ఞంబొనర్చి తర్పితశాంతి
చెప్పి శిష్యులకు దక్షిణము చేయుఁ జెలఁగనతఁడు.

క. నాలుగవేసరి ధరస్త్రీ
బూరిన మొనరించి యతఁడు తోరపు భక్తిన్
గేలం బార్థివలింగం
బోలిం బూజించు నగుఁ డోయన సర్వజనా.
క. లింగన పాదా బ్జభృత్యుఁడను
చుంగణవము కేలమేల శుభ్రవిభూతిన్
లింగము మేనన్ గాంచి
లింగైక్యముఁ బొందుట యను లలిం దెలుప వోలెన్.
గీ. విబుధ కీర్తితుఁడు సుమనో విశ్రుతుండు
నతిపవిత్రుఁడు నమృతమూ గాస్యుఁ డధిక
భోగభాజియు నగుట నీ భూతలమున
నల్ల లింగయ శివలింగ మగును దలఁప.
గీ. అతని సతి పార్వతి యనంగఁ బ్రతిభ గాంచె
నఖిల సత్కవినాయ కాత్యంత వినుత
విమల ధర్మ్య పాతివ్రత్య విజితజాన
రంజక వ్యాది సుందరీ రాజియగుచు.
గీ. ఆ సుహాస సాధ్వియందు లింగాహ్వయుండు
శేషగిరి రాయఁ డను పేరఁ జెలఁగునట్టి
పుత్రరత్నముఁ గని చాల మోదమునఁ గెం
గలశపాథోధి శశిఁ గని చెలఁగునట్లు.
సీ. దాత దధీచినాఁ దలఁచుకొంటయ కాని
దుష్పింగ్రమనకు నీ త్యాగ [illegible]ంకె
ధైర్యంబు నసుహిము ధరము నెన్నుటె కాని
విఁగి నీ రఘుభావ మరయ నెయ్య
గాంభీర్య మునవారి కలశాబ్ధి యనె కాని
తరగట్టు దానిని దరుగఁ జేసె
మతిచె మత్ప్రతి బృహస్పతి యెన్నఁగాని
చెడిపె పెండ్లాముచే చావు శోరపడె.
నగ నాకౌక గుణమందు ఘనత గాంచి
కుమారికిని గొలంత లంపు గాని

సకల సద్గుణములను బ్రసిద్ధిఁ గాంచి
వరలు నా శేష గిరి శిల కోరతలు నెన్న.

సీ. తనధన వ్యయమంత ధర్మకార్యంబుల
యందు నే కాని వే రెందు లేదు
తనయసత్యంబంతె మునిప్రాణ రక్షణ
యందు నే కాని వే రెందు లేదు
తన యసహ్యం బంతయును పాపకర్మల
యందు నే కాని వే రెందు లేదు
తనభూషణం బంతయును బుధో భాగుల
యందు నే కాని వే రెందు లేదు
తన దుర్గాలోచనం బంత దద్దయుఁ బర
దార గమనం బొనర్చెడు క్రూర జనుల
యందు నే కాని తలఁప వే రెందు లేదు
వా వలరె శేషగిరి రాయ నాముఁ డతఁడు.

క. అతఁడు నయోపతి యగుచుఁ
క్షితి సుమతులకుఁ జేసినట్టి శ్రీ దానములన్
మితియింత యనుచుఁ జెప్పఁగ
మతి యించు నవంతుఁ డైనను జాలఁడు పో.

క. అతనికి జాయామణియై
క్షితియందున లక్ష్మమాంబ చెన్నలరారెన్
సీత కంటెను సాధ్వి యన
నతులితకీర్తిన యట్టి పర్వతాత్మజ వోలెన్.

సీ. విలుకడ లేనిచో నెటి సిల్లలయుఁ గూడఁ
బలిచారు లచ్చి యేపాటి యదియొ
తలవాకిటుల కల్పనిలిచిఁ బిల్ల భాగ్యమై
వరలేదు వాణి యేపాటి యదియొ
మగఁడు సేవింప నింపుగ సంతలను గద్దె
వాటాడు సతియు నేపాటి యదియొ
మగనిఁ గొండని మాఱుమగని కూటమునకై
మాటాడు శచియు నేపాటి యదియొ

అనుచు నిరసించుచును నిజ ప్రాణనాథు
నెదవసించియు వాస్థాన మెలమి గొనియుఁ
గలసియును వను వర్తనముల నిలిచియుఁ
గొలుచు నెప్పుడు లక్ష్మాంబ గుణకదంబ.

గీ. పుట్టినింట్లెల్లఁ గలగించి మెట్టినిల్లు
వనుఁజూచేరగుటించె శ్రీ వనిత యనుచుఁ
దిట్టి పుట్టినయింటికి మెట్టినింటి
కరయ లక్ష్మాంబ మిక్కిలి మెఱుగు దెచ్చె.

క. లక్ష్మమ లచ్చికి బురుడై
నిచ్చలు తన పతిని గూడి నెమ్మది హెచ్చన్
ముచ్చటలు దీర గాపుర
మచ్చుగ నొనరించె జను లహోయని మెచ్చన్.

క. ఆ దంపతులకుఁ బుట్టిరి
సోదర వర లక్ష్మణాంబ శేషగిరి యనన్
భూదయితు లెన్న సుతులై
యాదట బలరామకృష్ణు లనియెడు మాడ్కిన్.

వ. కనుగొన నిట్టి సఖ్యము జగంబున లేదన గూడియున్న యం
దున వరలక్ష్మణాఖ్యుఁ డను మారుఁడను మారుఁడు సుందరంబునన్
ఘనుఁడతి దాన శౌండుఁడు నఖండ యశఃకలితుండు సజ్జనా
వన నిపుణుండు సత్కృప వశ్యుఁడు రాజితేఁ గీర్తనీయుఁడై.

గీ. అల్ల లక్ష్మణాఖ్యుఁ డధికారి యైనట్టి
నిఖిల భువన తలము నిజయశోము
తాపగా ప్రవాహ మడరించి కడిగిని
ర్మలముగాగ జేసె నధికముగను.

గీ. అన్న పర్వత పరసిద్ధ తాజ్యతటిని
శాకఁ భక్ష్య ప్రముఖ దారుచయము గొంచు
పంచశాఖాతి ఘంథల బాడ బాస్య
మను ప్రవేశించె నాతండు పావనుఁడప్పుడు.
దానకర్ణుఁ డగుచు ధర్మావతారుఁడౌ
పెన్నపుర పలుకుబడిందు వేణిరాయ

భగవద్విలాసము

తా ముక్తిదారుఁ నొద్ద దనఁర నపవర్గ ప
దంబు నొంది యతఁడు దంబుమీఱె.

గీ. పదులగ్రవ్యంబు లొప్పంబు కరుణఁ దలఁచి
తనకు నపవర్గ పదమునఁ-దవిలి నెమ్మి
కుండెయుధర్మతి భూసురకోటి యింటి
పెరటి కల్పక మైచాల గరిమఁదనరె.

క. ధనికుండన దాత యనఁగను
ఘనుఁ డనఁగా సుగుణి యనఁగ గార్హ్యపియుండ్రా
యనెజుమి యనుచున్ సజ్జను
లనుకొను నట్టిలరె నధికుఁడై సాయబునై,

క. నిత్యలు శాస్త్రయ పాములు
వచ్చిన గుతుకమున నన్న పానాములతో
హెచ్చుగఁ దృప్తి యొనర్చెడు
నచ్చతురుఁడు తనకుఁ జాలినది యోగ్యగతిన్.

గీ. సుగుణముల చెంకియైదగు సుగుణవతిఁడు
మహినొనర్చిన దానధర్మంబు లెల్ల
నఖిల సత్కారి నాయ కొత్యంతో వినుత
ములును సర్వసుఖనములై పెలఁగుచుండు,

క. ఈ మహో పాసకుఁ డగునా
భూమీసుర వరుఁడు రాత్రి ముజ్జాములగా
నా మంత్రము జపియించి య
సామాన్య ప్రతిభఁ దనరె జగతీస్థలిలోన్.

గీ. ఆతని యర్ధాంగ లక్ష్మి రంగాంబ దనరె
తనదు పరమ పాతివ్రత్య ధర్మమునను
ధర నరుంధతి యనసూయ పురుడుగాఁగ
బనఁగు చుండెడు సజ్జన ప్రశంసితయగుచు.

సీ. అకొన్న వారల కమృతాన్నము నొసంగ
నన్నపూర్ణాదేవి యట్లనెంతొ

బొంగు బెంత మూరిత బోయెను పొట్టంగల్
జంట వలంతి యా పరేతి మిన్న
బహాంశాస్త్ర లక్షణం బహు భక్తి సెలవంగ
పార్వతీ దేవియా వరమ సాక్ష్య
పావన లీలతో ప్రత్యక్షమగుచు శ్రీయు
భాగీరథీ దేవియా గుణాఢ్య
తనుపుడు కల్లరు పక్షినడు లాభదింప
భాసిల్ల బరమపావనపత్ని గౌరవింపరి
గొప్ప తనమున నైనది యొప్ప విరాజ
ప్రకట సద్గుణ నిర్గుణంబ రంగమాంబ.

క. రంగాంబభక్తిని యందున
సంగతముగు పుణ్యశీల సమితికి జగతిన్
పొంగము నిల్పిన తనదు
బొంగరు గానాహాలంబను బొంద భక్తిన్.

వ. ఆ లక్ష్మణరాయ మంత్రీశ్వరుండును రంగాంబికయును ..., ...
గోపాలరాయ, వేంకటరాయ, వేంకటేశ్వరరాయ ... నే ...
బులను వేంకమాంబ యను నొక పుత్రికా రత్నంబును బడసి సతతము ...,
సంతోషితులై జన్మసఫలత నొందిన వారలై ప్రకాశించెదరు.

ఉ. శేషము రామలక్ష్మి యనగ ... రామ ... దక్షిణ సేవలన్
భాషలు మానదు ... వరము నొప్పుమ సాధ్వియై జగ
ద్భూషణ ... ముఖ్యుని శ్రీ హనుమంత రామయ్యం
... స్మరించి ... సంపదన్

గీ. పంచ పాండవులన్, పంచభూతములన్,
పంచ వర్ణంబులన్, పంచ పర్వములన
పంచ రత్నంబులన్ పంచపదములన
మించు నిలవల్ల సోదర పంచకంబు.

క. జ్యేష్ఠుండగు రామరాయుడు
శ్రేష్ఠుండై సద్గుణాళి శ్రీ రంగాయుతో

నిష్ఠమెయిఁ జెండ్లియాడి వ
లిష్టవి సాధు సత్వనామునఁ శ్రీనిధి [illegible]

శా. సారస్యంబైన సమస్త విద్యల [illegible] నేర్పు శ్రీ
తోరంబైన నిజాము రాష్ట్రమున బంధో బస్తు [illegible]
ద్ధారుండై [illegible] భారతీ
పారాగంబుగ రామరాయఁ డొగి [illegible] భాసిల్లెనున్.

క. అంగమునొండెఁ జతగాన
సంగీత కళా రహస్య సంగతు లెల్లన్
లింగని [illegible]
కిం గాను [illegible] గనుపట్టున్.

సీ. ఎలమి సత్కవులై [illegible] తెల్లంగ నుము
[illegible] సంగీత సాహిత్య [illegible]
[illegible] రసనాగ్ర [illegible] భారతీ
[illegible] మాధుర్య [illegible]

గీ. రామరాయనికుం [illegible]
లక్ష్మీనామ సతియందున లక్ష్మీనాఖ్య
సకల రాజేశ్వరాఖ్యయ [illegible]
గవి సరస్వతి యను [illegible] గని తలిర్చు

క. ధర్మజ్ఞ [illegible] రాయఁడు
నిర్మలమగు తనదు కీర్తి నిఖిలావనిలో
శర్మమున వెలుఁగుచో [illegible]
ధర్మా [illegible] చిత్తరంజన రాయన్.

క. ఆ పురుష వరుని తమ్ముఁడు
గోపాలుఁడు రంగమాంబ [illegible]
దీపించి ధర్మ [illegible]
శ్రీపతి కృపఁ జెండ్లియాడి [illegible]

క. గోపాల రాయమూర్తికి
గోపాలుఁ [illegible] గోవింద [illegible]

భూపాల సేవ్యుఁడై ద్విజ
గోపాలనపరత నతఁడు గొమరొందు నిలన్॥
గీ. అతని తమ్ముఁడు శేషగిర్యాహ్వయుండు
రాఘబాయి యను నంగన తరుణిమిన్న
రాణిగాఁ గొని మిక్కిలి రాజసమున
వరలుచుండియు వైరాగ్య గరిమఁ దనరు.
క. ఉదుదాంగ్లేయంబును గ
న్నడమరఠమును హింద్వ్యకంబు ననువగు తెనుఁగున్
గడుకొని నేరిచి యలయాత్మఁడు
గడుఘనుఁడై జగతియందు గరిమం దనరున్.
క. అతనికి సంగీతము నం
చతురత గల దంచు నివటఁ జదువం బనితే
వతఁడు జిరాయువబందరు
మతికినఁ గోవెలలు చేరు పట్టణమునుచున్,
క. బదరీనారాయణమును
బదరీకేదారమాది బహుదేశములన్
వదలక తిరుగుచుఁ బుణ్యా
స్పదులైన మహాత్మకోటి సందర్శించెన్.
క. అందము కుంగడ గొప్పై
సౌందర్యమునన్ మరుఁడు సాటియవంగాఁ
బొందుపడి వేంకటేశ్వరుఁ
డందఱు మెచ్చంగ నలరు నవనీస్థలిలోన్.
చ. అతఁడు మహాకవి ప్రణుతుఁడై కడు కందవహశీలుదారుఁడై
క్షితి వయిజాము దేశమునఁ జెన్నలరారెడు జమ్మికుంట నా
ముకవగు పట్టణంబునఁ గమంగొను వారికిఁ గల్పశాఖియై
క్షితిసురకోటులం గృపను జేయుచు నెంతయుఁ సంతసించెడున్,
క. వక్కెరలలరు వాదము
చక్కఁగఁ బోనరించుచుండు సత్యమసత్యం

దిక్కరిణి యను మాతం
డొక్క మొగిందీప్త జద్దునొదయులు మెచ్చఁగన్.

గీ. హిందియుం బారసీయుఁ దెల్గుఁ గింగిలీషు
కన్నడము మహారాష్ట్రియు నెన్నఁదగిన
భాషలో రీతినేర్చి వాగ్భూషణముగ
వేంకటేశ్వరరాయుండు వెలిగించు.

క. జంత్రము వాయించుచు పా
మంత్రించు నిపు గాత్రమునందు మతి మేళనముల్
యంత్రించి చేసి పాడిన
జంత్రియు గాత్రంబునేర్పఁ జనదెవ్వరికిన్.

చ. కలఁబరీతులన్నియును గాఁ బ్రభుమాన్యుఁడు వేంకటేశ్వరుం
డలరి మహాధికారమున నన్వగుణాఢ్యమహాశిలుదారిలో
నలిగొని వచ్చు వాదులకునుం బ్రతివాదులకున్ మదంబుగాఁ
దెలిసియు ధర్మస్వరూపమును దెల్పెడు న్యాయము లోక మెంచఁగన్.

క. ఉసదినమున్ నూరుల శోల
దిని భూసురవరులు రాఁగఁ దేలించియతం
డనయము తన సహపంక్తిం
గనుగొని భుజియింపఁ బెట్టుఁ గలమాన్నంబున్

చ. అతఁడరుణుండు రానహార హారభాను మేల్కాని స్నానసంధ్యలన్
సతతము గుని నిత్యకర్మల నొనర్చియు వేదమాత నం
చితముగ లో జపించి సవిశేషముగా సిరులిచ్చి కామధుక్
స్తుతిగొను బాలికం త్రిపురసుందరి డెందమునందుఁ గొల్చెడున్.

ఉ. ఉగ్రశిరంబునన్ జాహ్నవీశ్వరుని వేడ్కనిల్పియు వేదబం
ధుర భాస్వచ్ఛతరు ప్రియంబునను దోడ్తోఁ బూజగావించియొం
హాఁ శంభోపరమేశ్వర త్రిణయన వ్యాసాదిమౌనీశ్వరే
శ్వరమాం రక్షరక్షయను చేయునుతులౌ శైవుండు సద్భక్తిమై.

షు అతఁడే జీబుసువంస్యుఁ డై తనయ నాత్మా రామమంత్రిద్ధిని
స్సతికిన్ దుష్కృతిగింగుమార్తెయగు భాస్వద్రామలక్ష్మినతిన్

కలితాంగ [illegible] పర్వసౌఖ్యముల [illegible] కాంక్షించుచుండ [illegible]
[illegible] ప్రార్థించె [illegible].

ఉ. [illegible]
[illegible] వేశ్యలని [illegible]
[illegible] దీపముల్ బుధుల [illegible] సువర్ణంపు [illegible]
[illegible] లక్ష్మి [illegible].

సీ. [illegible] దగిరి [illegible]
[illegible] వలయు [illegible]
[illegible] లక్ష్మి
[illegible]

గీ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] లక్ష్మి [illegible] లక్ష్మి.

క. పసులకు నీయగ [illegible]
[illegible]
[illegible] వేంకటేశ్వరు [illegible]
[illegible] సౌఖ్యములందు [illegible].

ఉ. [illegible]
[illegible] వేంకటేశు [illegible]
[illegible]
[illegible].

ఉ. అపర [illegible] కాంచి [illegible] వేళల
[illegible] మాటలాడుచు [illegible]
[illegible]
[illegible] పాపముల [illegible].

సీ. [illegible] తీర్థములో [illegible]
[illegible] మెసంగ

భగవద్విలాసము.

సకలకోరియున్నాఁడు నేఁడువిందమున్ శ్రీ
నామద్వయుఁడు నిజవిగ్రహనిధిగాఁగ
నర నరయోగము శేరి మంత్రిశ్రీవేణిశ్వాసి
నామద్వయుఁడు దివ్యరూపదేశ్యుఁడు
జాకేతముంగరి సరయు పురందాసి
నామద్వయుఁడు శ్రీరాము నాదిగాఁగ
మఱియు దక్షిణమునందుఁ బరఁగుచున్న
శ్రీమహాకూర్మ శ్రీరంగసింహశైల
ములు నగా మహేశ్వరాదులు ప్రముఖఁగలుగు
దనదేశములనెల్లఁ జూడ ఁదెలుపుచేఁడు.

సీ. కలశవారాశిలో కాఁగిరింతలఁజేసి
కైలాసగిరిమీఁద కేళిసలిపి
చంద్రశేఖరునితో సఖ్యంబు పాటించి
గిబ్బరాయని మీఁదఁ గెంటకత్తి
తిక్కరాయనితోడ తెక్కసెక్కములాడి
చిక్కరాగానుఁగొని సక్కఁబెర్చి
భోగాగమంబులోఁ గోరికె మెయిసుంతి
తలకొంతమున శ్రావణేశునకుఁ
శారదాముల నేఁ దనవారిగాఁగ
నలువురకొని ముద్రాంగంబుల నావరించి
ప్రాకృతపు పసాదించు దివ్యశృతిభాష
మూర్తి శ్రీవేంకటేశ్వరునకు శరణు.

తే. శ్రీనివాసుకలురి విశ్వనాథ
జగతికిఁ దోసమ్ము వేయవిట్లు కరుణ
సతతము విస్తార వ్యాసము
వెలసిన విన్నపాని వినఁబింపమునకు.

సీ. కల్లైన సన్నుతుంబు పలుకరంబు నటులేమ
తోడుకేదనుమాట తెఱచేను

తెగఁజూచ దాయువేఁ దగులనాడుట లేదు
లేను లేదనుబుద్ధి లేనె లేదు
యొఁగి శాఖలు చూడ యూరకుంపుట లేదు
లేము లేవనుచింత లేనె లేదు
సజనలోచిత కర్మనియతి విడుచుట లేదు
లేమ లేదనువిద్య లేనె లేదు
సన్నుతాచారనిరతుఁడై శాంతుఁడై ద
యానుఁడై సర్వసముఁడై సమస్తసుగుణ
సాంద్రుడై ప్రభుచంద్రుఁడై జగతినెప్పుడుఁ
బరగుచుండును వేంకటేశ్వరుఁ డతండు.

గీ. అతఁడు జన్మించినయందుఁ దపాకృతు
దాయఁడగుచు నున్నదానిగాగ
నచటశివుని యాలయమున నందాదీప
మెలుగుచుండె నెపుడు మెసఁగ.

క. సచ్చల నభిషేకంబును
నచ్చంబగు పూజ హాయన కప్పురఁ జేయన్
దప్పక బ్రాహ్మణ పర్యా
నెప్పుడును విశ్వయించు నింటన్ భక్తిన్.

సీ. హరియించె నెవ్వఁడు దురితజాలంబుల
సత్క్రియాకోటులు సంతరించి
భరియించె నెవ్వాఁడు ధరణిబిదల నెల్ల
నన్నపానము లిచ్చి యనుదినంబు
వరియించె నెవ్వఁడు పరమకవీంద్రుల
రత్నాంబరంబుల రమణనొ[illegible]గ
ధరియించె నెవ్వఁడు గరుణారసంబెప్డు
నంతరంగంబున శాంతముగను
ఆ తఁడు శ్యామపంతుల యాత్మజుండు
వేంకటేశ్వరనాము సామాంకుఁడవని

ఆయు రారోగ్య పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిఁ
బడయు మండు నమాచంద్రతారకముగ.

క. శ్రీశివభక్తుం డగు మం
త్రీశకులాధీశ వేంకటేశ్వరుఁడు భూ
మీశాంచితుని సుపుత్రుని
గాశివిశ్వేశ్వరుండు గల్పించుత నుగా.

సీ. ఎంతకాలంబు దిగ్దంతి సంతతిశోడఁ
దిరమైన సంధరఁ బరఁగుచుండు
నెంతకాలంబు తారక వీరేశాది
ముఖ్యగ్రహంబులు పొనరుచుండు
నెంతకాలము ప్రజాసృష్టి సేయుచు
బరమేష్ఠి నిశ్చలతమై మెలఁగుచుండు
నెంతకాలంబు దేవేంద్రాది దేవతా
ధారంబు నిచ్చమై వరలుచుండు
నంతకాలంబు ఖ్యాతిమంతస్వభావుఁ
డేంకటేశ్వరరాయఁడు విబుధగేయుఁ
డాయురారోగ్య పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిఁ
దనరుచుండెడు గాత భూతలమునందు.

షష్ఠ్యంతములు

క. పద్మాక్షైశ్వర్యభవ వి
ఖ్యాతమహీ సురవరాన్వయాంబుధిరాకా
శీతమయూఖునకు రంగాంబా
పూతోదర శుక్తి సత్య ముక్తామణికిన్.

క. పాత్రునకు లక్ష్మణవర
పుత్రునకు సర్వదేశబుధ మిత్రునకున్
సూత్రజ్ఞాన విరాజిత
గాత్రునకు హరిభక్తి వాక్చిత్రునకున్.

క. ధీనిధిత వాగీశున
కానందాత్మార్చితేంద్రి యాధీశునకున్
కానాక్షోణీశ్వర స
న్మానిత శ్రీ వేంకటేశ మంత్రీంద్రునకున్.

వ. క్షేమస్థైర్య విజయాభయాయురారోగ్య పుత్రపౌత్రాద్యైశ్వర్యములు సతతాభి
వృద్ధి యగునట్లుగా నాశీర్వదించి.

క. శ్రీమత్కాశీనగరీ
ధామునకున్ విశ్రుత శుభ్రనామునకు మహో
ద్దామున కనంత సన్నుత
నామున కగజాతి కామునకు సోమునకున్.

వ. సమర్పణంబుగా నాయొనర్పం బూనిన శ్రీభగవద్విలాసంబను మహాప్రబంధంబున
కుఁ గథావిధానం బెట్టిదనిన.

కథాప్రారంభము.

గీ. అజుఁడు తొల్లి మనోమయంబైన చక్ర
మొండు రచియించి లలితోక్తి మెండువేడ్క
వదినగాదుల తాకున నంతశీర్ణ
నేమియై పడెఁ గదలక భూమిమీఁద.

గీ. నేమిఁ బడిగి భూమి నిలిచిన చోటను
నైమిశంబనంగ నామమునను
వనమొకండు దనరె ఘనపుణ్యదంబయి
పరమతాపసులకు నివాసమగుచు.

క. పులులున్ మేకలునున్ దగఁ
గలసిరహి నొకనీళ్ళరేవు కడఁదిగి త్రావున్
ఎలుకలు పిల్లులు నొకఁడే
బిలమునఁ గాపురముసేయుఁ బ్రీతి దలిర్పన్.

గీ. మునులు నభిషేక మొనరించి పూజసేయ
డాకరేపాడి యంచలు తమ్మికొలఁకు

అందు తీగవు మధుపముల్ల తాంతములను
గదలఁ బోవల్ల నైమిశ కాననమున.

క. శుకశౌనకాది మౌనులు
ప్రకటఫల ప్రదముదివ్య వనమనియందున్
సుకలులయి నిల్చి సత్ర
మ్మకలంకస్థితి నొనర్చు నా సమయమునన్.

క. సూతుండధికజ్ఞానో
పేతుండు ఋషీంద్ర యజ్ఞవీక్షా
రతుఁడై చేతమెుర్వగ వచ్చుటి
కా తతగతి నరుగుదెంచె నబ్బురపడఁగన్.

క. వచ్చినసూతుని గనికదు
ముచ్చట లలరంగ సతని పూజించి మునుల్
హెచ్చిన కుతుకము తోడుత
విచ్చలవిడి నిట్టులనిరి విజ్ఞానముగన్.

ఉ. వ్యాస మునీంద్రు నంతటి మహా మహుఁడొప్పగ పజ్జఁజేర్చి
న్యాభసుర లీల దిద్దనఁటె బాలుఁడవీవయి సర్వశాస్త్రముల్
వీసముదప్పి పోనటుల వేసుకనేర్చితి వట్టిగావునన్
దోసములేని మార్గమునఁ దోగఁగఁ జేయును నెట్టివారినిన్.

గీ. నఖిలశాస్త్ర పురాణముల్ వీదుసాక్ష్య
యీవెలుంగని యితిహాస మింతయేని
సురిప్రతలమునఁ బొడగట్టు నోటుకొమ
హర్షణుని పుణ్యమేమని యందుమయ్య.

ఉ. ఆదియటులుండ నిమ్మురమును పస్యను పావిత యజ్ఞవాటికిన్
పదెపదె నీవువచ్చి మంవారిని ముఖ్యుల నాదరించి స
ద్భుదమునకేగు మార్గమును బట్టిన పుణ్యచరిత్ర తెన్నియో
ముదమునఁ దెల్పినాఁడవవి నోనినుసిట్టిడయుంచుఁ జాకెంపున్.

గీ. మూఁడుఁగల కాలములనుండి మానసముల
హరిహరాత్ముల తారతమ్యంబు వినఁగ

వాసిగాఁ జెప్పెదఁ దత్ప్రవృత్త మతి నిసేదఁ
శ్రోత్రపర్వంబు గావింపు శుభచరిత్ర

వ. అనవుడు నాతఁడిట్లను నమ్మౌని ముఖ్యుల దిక్కు జూచుచు
మునివరులార, మీ రరయఁ బోలని ధర్మ మొకింత భావనం
దనరు నని యట్లైన నమదాన నన్గ్రహదృష్టిఁ జూచుచుండెం
వినుముద మొప్పఁ దప్పుతిరి మంతయుఁ దెల్పెద నాలకింపుఁడీ

క. హరిహర హిరణ్యగర్భుల
తరగతులం బట్టి తారతమ్యము తెలియఁగన్
పరమే యెవ్వారైనను
బరికింపఁగ స్వర్గమర్త్య పాతాళములన్.

ఉ. ఒక్కఁడు సృష్టిసేయు జగ మొక్కఁడు పెంచును నొక్కఁ డంతముం
జక్కఁ బడంగఁ జేయు నిల సన్నుతి ముగ్గురనొక్కఁ డొక్కఁడున్
దక్కువపాటి నొంద రొకదాని జూడిన నొక్కఁ డెక్కుఁడై
నిక్కముఁ బొల్చు నిర్గుణము నిర్గుణమై తిరుపప్పుడప్పుడున్

క. ముగ్వురు ముగ్వురె దలఁపన్
ముగ్వురికిని దారతమ్య మును శేనంబున్
నివ్వటిలు సనటఁ జెల్లదు
ముగ్వురు నన్ గలియఁ బట్టి పురుషుఁడు గలఁడే

వ. అయినను గొన్ని కారణంబులం బట్టి బ్రహ్మ మొక్కయుండె తరతమోత్కృష్టుండని
పరికింపందగు నది యెట్లుకృత్యంబున.

సీ. కడలిఁ ద్రచ్చెడు వేళఁ గలిగిన విషము ప్ర
క్కటంబట్టి జగమును రక్షింపలేదె
పురల కసాధ్యమై యొప్పిదము వలచు పుట్టఁ
జేపట్టి జగముర క్షింపలేదె
తూసి యెల్లరుఁ జంపుకొను వేడిరక్కసు
నెత్తి గట్టి జగమురక్షింపలేదె
కుపితాత్మ మొనరించు త్రిపురాసురుల గ్రోడు
చేగట్టి జగముర క్షింపలేదె

మఱియు ననితరసాధ్యమై పరఁగుచునుల
నెన్ని యేనియుఁ జేసినాఁ డెన్నఁ దరమె
యట్టిలోకైకపూజ్యున కిభవునకు ను
సాటి యే బ్రహ్మ గిహ్మయుఁ జక్రి గిక్రి।

సీ॥ అణిమాద్యనాశవాప్త్యైశ్వర్యములకు నేమహనీయచరితుండు మందిరంబు
మహితాష్టమూర్తిసామర్థ్యంబువను జగత్త్రితయమే వేల్పు ధరించె లీల
నావృత్తిరహితపుణ్యపదాప్తికై యోగు లభ్యాత్మ నేపూజ్యు నవధరింత్రు
బ్రహ్మాదినిర్జరరక్షణయకాలమునఁ దా నేకాకియై యెవ్వఁ డెసక మెసఁగు
అట్టిలోకైకపూజ్యున కభవునకును
సచ్చిదానందమూర్తికి సర్వలోక
రక్షకునకును మేశునక క్షయునకు
సాటియే బ్రహ్మ గిహ్మయుఁ జక్రి గిక్రి॥

వ॥ కావునఁ బరమేశ్వరునిమాహాత్మ్యం బత్యధికంబని యభివర్ణించుటయు॥

ఆశ్వాసాంతము.

మ॥ అలశ్రీలక్ష్మణమంత్రివర్యునకు రంగాంబాంగ్యకుఁ గీర్తులన్
వెలయింపన్ వరపుత్రుఁడై వసుధ సద్విఖ్యాతిమైఁ బుట్టి శ్రీ
రిలుమంత్రీశ్వరవేంకటేశ్వరునకుం దీర్ఘాయురారోగ్యముల్
గలుగం జేయుచు వారణాశిపురిలోఁ గన్పట్టువిశ్వేశ్వరా॥

క॥ పండితజనలోలుని నా।
ఖండలసమవిభవు విమతఖండను ద్విజరా
ట్కాండను ని వేంకటేశున
ఖండదయం గావు లోకకలనాధ్యక్షా॥

మాలిని॥ మునిజనపరిపాలా పూర్ణసంతోషశీలా మనసిజపరిహారా మాధవస్తుత్యపారా
ఘనతరనిజతేజా కాశ్యపీదేవరాజా పనితవిబుధనాథా పార్వతీప్రాణనాథా॥

గద్యము॥ ఇది శ్రీమదధునాతనోభయకవిమిత్ర, వేంకటయజ్వాగ్రపుత్ర, సమారాధిత
విబుధరాజ, శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికవిరాజప్రణీతంబయిన భగవద్విలాసంబను
మహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

—:0:—

శ్రీ

భగవద్విలాసము

ద్వితీయాశ్వాసము.

క॥ శ్రీమత్కాశీనగరీ
ధామా ధృతసోమ సకలదైవలలామా
కామితజనలోకావన
కామా శ్రీవేంకటేశుఁ గావుము సోమా॥

వ॥ అవధరింపుము శౌనకాదిమహర్షులు హర్షోత్కర్షంబున రోమహర్షణునిం గాంచి.

చ॥ అనఘ, త్రిమూర్తులందున మహామహుఁడౌ పరమేశుఁడే ఘనుం
డని వివరించినాఁడవుగదా! శివుఁ డంత్యప్రశస్తి కెక్కి తా
ఘనత వహించి యుండుటకుఁ గారణ మేమి తమన్నతి న్వివ
ర్ధన మొనరింపనట్టికథ రాజిలు సేని యెఱుంగఁ జెప్పవే॥

వ॥ అనినవమందభక్తిరససుందర సంభరితహృదయారవిందుండగు సూతుండిందుశేఖరు
చరణారవిందంబులు డెందంబున నందంబుగఁ బొందుపరచి యమ్మునిచంద్రులం జూచి
యిట్లనిరి॥

క॥ పమునెన్నిదింటిలో శివుఁ
బనియును నైకుంఠు నాల్గు పరమేష్ఠిని రెం
డొందన వచించుఁ బురాణము
లదివినినం దత్పరిభావ మధికం బనమే॥

వ॥ తక్కినరెండును సూర్యాగ్నులం జెప్పుచున్న వని మఱియు॥

సీ॥ శ్రీశలోకేశశేషేశాదిసురబృందవందనీయపదారవిందుఁ డెవ్వఁ
డఖిలాండకోటిబ్రహ్మాండంబు లెవ్వానియుదరగోళమునందు నొదిగి యుండు
దశదిగ్వసనపూర్ణవిశదార్కచంద్రాగ్నినేత్రత్రయోన్నతగాత్రుఁ డెవఁడు
నిష్ఠాగరిష్ఠమౌనిశ్రేష్ఠవిమలహృత్పుండరీకాగ్రమార్తాండుఁ డెవ్వఁ
డట్టి పరమేశ్వరుం డనాద్యంతమూర్తి
సచ్చిదానందరూపుఁడు సర్వలోక
రక్షకుం డుమామహేశ్వరుఁ డక్షయుండు
దేవుఁ డేకాక యన్యుఁడు దేవుఁ డగునె।

సీ॥ హాలాహలము ద్రావి యఖిలంబు బ్రోచుట వశమయ్యెనే హరిప్రభృతులకును
గూసియెల్లరఁ జంపి కోనులేఁడిఁ బట్టుట వశమయ్యెనే హరిప్రభృతులకును
త్రిపురాసురులఁ జంపి త్రిజగంబు లేలుట వశమయ్యెనే హరిప్రభృతులకును
జగమేర్చు నిధిపుత్రు నాగ చేతఁబట్టుట వశమయ్యెనే హరిప్రభృతులకును
శూరపద్మాసురుని గజాసురుని భస్మ
దానవుని దక్షునిం గలమానవాళ్ళ
నులిను శిక్షించి ముజ్జగంబుల మనుచుట
వశమయయ్యెనె హరివిధిప్రభృతులకును॥

వ॥ అమ్మహాత్మునికి నీకరంబును గరంబు వర్ణనీయంబు॥

ఉ॥ ఏయెవ్వి చెయ్యరానివను తెయ్యవి పొందగరానికోర్కు లే
య్యెయ్యవిదాటరానిగిరు లెయ్యవి యూఁదగరానియేరు ల
య్యయ్యవియెల్లఁ గండలమనంతకటిలో నెరవేర్పవచ్చు సాం
బయ్యకృపారసం బాదవునట్టిలపం బొనరించువారికిన్॥

సీ॥ తనకొత్తుఁడనక నెత్తినిఁ గేలిడఁగ బూఁచె యగువరంబిడఁడె భస్మాసురునకు
నడిగంబు చేయుచు విడక మోసలఁగాతుననివరమిడఁడె బాణాసురునకు
లీలమై జగమేర్చు హాలాహలము గ్రోలి యభయంబిడండె సురాసురులకు
గనికర మెట్టిదో కాని కాదనక తా సామేనొసంగఁడే హైమవతికి
మఱియు నెందఱికెన్ని యేవరములిడఁడె
యమ్మహాత్ముఁడు పరమదయాసముగ్రుఁ
డఖిలనతభక్తలోకసుర్దావనీజ
మతని వేఁడి పొందగరానియదియుఁ గలదె॥

చ॥ హరుఁడు పిశాచనాయకుఁడహర్నిశము బ్బోరలాడు బూదిలో
గరుసగుతోలుఁ దాల్చు ప్రముకంబు శిరంబె ప్రుడెత్తు పొంగి శ్రే
తరగుని విగ్రహుండనుచు దారుణి మూఢజనుల్ వచింతు రా
వరదుఁ డొసర్చు కార్యము లపారము లెన్న ననన్యసాధ్యముల్॥

శా॥ భూతప్రేతపిశాచముల్ త్రిజగదాపూర్ణంబుగాఁ బొంగి సం
భూతాత్యుగ్రత సర్వజంతుతతికిన్ బుట్టింప సంక్షోభముల్
భూతేశుండెయి తా శ్మశాననిలయంబుం బొంది తత్క్షోభముల్
ఖ్యాతాతిప్రతిభన్ నివృత్తమయి పోఁ గల్పించె సౌఖ్యంబులన్॥

శా॥ సారతిగాక్ష్మితిదాల్చి దైత్యుఁడోకెఁ డైశ్వర్యాంబవార్యంబు గాఁ
క్రూరత్వంబునఁ దానుఁగూయఁ ద్రిజగత్క్షోభంబు గాఁ బ్రాణు లా
యారావంబు వినంగఁ జూ వరము నిమ్మన్నాఁడు వాఁడుండ ట్లనే
యారా యంచు గ్రహించి వాని చెవిఁ గూయన్నిల్పె చేరొప్పఁగన్॥

సీ॥ త్రిపురాసురులు మున్ను త్రిజగంబులంబడి ప్రళయంబు నాఁగఁడు బాధపెట్ట
విష్ణ్వాదులెల్లరు! బెగడి దేవలసలు దీసి శంకరునకై దోసి లొగ్గ
వతఁడు వేదంబులు హరులు భూమిరథంబు పరమేష్ఠి సారథి హరిశరంబు
సురగిరిచాపంబు సూర్యచంద్రులు రథచక్రము లురగేట్టు సాధుమౌర్వి!
గాఁగఁ గైకొని యనలీలగా హరించి
రాక్షసావళి జగదుపద్రవము డింపి
సకలమును రక్ష చేసెన్ ప్రకటితోఁ జాఁ
డమ్మహామహుసామర్థ్య మలఁతి యగునె॥

క॥ దెసములవాఁడని శంకరుఁ బసరములం బోలిఖలులు భాషింతు రయో
దెసలే వస్త్రము లట్లయి పస గలిగించెదునటం చుఁ బరికింప రెదర॥

గీ॥ పుట్టెఁ జేత బట్టుభూతనాథుం డని
గేలిసేయుదు రిలఁ గూళ లదియు
వినుఁడు పూర్వకాలమునఁ బార్వతీదేవి
పరిణయోత్సవంబు జరుగు వేళ॥

వ॥ బ్రహ్మ పార్వతిం బ్రతికూలదృష్టిం బ్రతీక్షించె నపుడీశానుఁ గడదియొ త్తింగి కరతలంబు
నా బ్రహ్మశిరంబు తెగవడిచె నంతనది తెగిపడియుం జెడక జగంబులంబడి బాధించుచు
నొక్క దేవదానవయుద్ధంబునం బెదరి పారు మదానవులం జేరియుండిరయో॥

చ॥ పరుచెద రేలజాలి సురవైరి పతంసములార మీఁద నే!
వరదయుచునుండ మీకొక రమంతయు నంత తటస్థమౌను స!
త్వరముగ రండు వెండి విబుధ ప్రకరంబులవీఁక దాఁకుడం!
డలినొగిన్నగు నాఁచరుగు శారికిఁ జెచ్చెర నేవ తెచ్చెదన్॥

మ॥ అనివాతూలము తూలమూంబలెను హాహా కారముల్ పుట్టనో!
లినిబైపైఁబడిలోలు దానికముకుల్ వితిస్తు లైతాంత్రిహిన్నో!
వనమాలీ ! లను ధాతృశీర్షమును చుక్ బాధింపఁబోఁజకిరియుం
గనియోదార్చుచు నిట్టువల్కె జలమొగ్గంభీర వాగ్గుంభనన్॥

మ॥ కనుఁడీ వేలుపులార! బ్రహ్మ శిరమే వేడించెదం గానియం
దున నాంగీడధికంబు వచ్చె దగ కీబ్రహ్మోత్తమాంగంబు పెం
పున నీరేఁడు జగంబు లేర్పడదిపో ముల్లోకిని బల్కొత్తిశం
చినచందంబగు రుద్రుఁడొక్కరుఁడు చర్చింపఁగ నెక్కుడయ్యెడుఁ౯॥

గీ॥ నిగ్రహానుగ్రహాసమర్థుఁ డుగ్రవేఁడఁ
జనఁగఁ దగు రిప్డు నావేల్పుల నుమతిగొని
కదలి కైలాసకుధరంబు కడకుఁ గడక
వచ్చి హరు వేఁడిరిట్లని పరమభక్తి॥

ఉ॥ ఎవ్వఁడు విశ్వమందలరు నెవ్వనిలోనగు విశ్వమీశ్వరుం
డెవ్వఁడు విశ్వరూపుఁడు మహేశ్వరుఁడాతని బార్వతీశ్వరు౯
గ్రొవ్విన నల్వపెంపునకు గోటడిగించి జగంబు గాఁచి మా
మైవ్వేతలంటకుండ భరియింపఁగ భక్తి నమస్కరింతుమా॥

చ॥ సకలచరాచరంబులను జంపఁగఁ బెంపఁ సృజింపఁగఁ గర్త దా
నొకఁడన నొప్పు నీశ్వరు మహోక్షతురంగుని గాంగజూటు మే
చకగళు భక్తవత్సలు విశాలదయాళు మహానలాక్ష్యు నా
సుకృతులజోత్తమాభరణు సోముని మే మెభజింతు మెంతయు౯॥

వ॥ అని పరిస్తుతించిన ప్రసన్నుండై పరమేశ్వరుండు పాపభూయిష్ఠంబగు నాబ్రహ్మ శీర్షంబు చిదిమి పెట్టి దీని నెట నేలింపవైచి రండనిన వేల్పులత్యంత సంభ్రమంబున

చ॥ పుడమిని గ్రొస్సి లోఁగిడఁగఁ బోవుఁడు భూమియు నయ్యలార! యి
ప్పుడు కడుభీమ మీపునుక మోచి భరింపఁగఁ జాలనంచ్ఛాశం
బడ కధికంబు తయ్యెడఁగ వార్వరు మూఁడును దక్కలోకముల్
జడధులు గోత్రముల్ దిరిగి సారెకు నన్నియు నట్లవల్కుడు౯॥

గీ॥ అపుడు త్రిదశులు వటాసనుమాధినాథు
సవిధమును జేరి యిది మోవఁ జాలరెవరు
దేవ నీవె సమర్థుఁడవీ వెటిక్కు
మా కనుచు వేఁడిరనుకంపమదిని బొదల॥

వ॥ ఈశ్వరుండును జగదర్థంబుగా వారి ప్రార్థనంబు మన్నించి కరతలంబున నక్కపాలంబు ధరియించి కపాలియను నామంబువహించెనని మరియును.

క॥ తోలుధరించిన కతము౯ జోలించిన నబ్బురంబు వృత్తాంతమదిలోఁ
జాలఁగఁ దొల్లి గజాసుర... సూరల గెలిచి యధికుండగుచు౯॥

వ॥ త్రిజగముపద్రవంబు గావించుటయు నింద్రాది బృందారక బృందంబులు విష్ణుపురస్సరంబుగా నకస్సరేశభూషణుని ఘటితాంజలి ప్రార్థించి తదుపప్లవం బెఱింగించుటయు నతండును గరుణాతరంగితాంతరంగుండై గజాసురునిపై బోడి వెడలి తత్పరాక్రమంబు చూపుటయు భక్తుండగు నతం డస్త్రంబులకుఁ బ్రత్యస్త్రంబులే యుడుఁ బోరి పోరి విగతవీర్యుండై ధరణిం బడియు నప్పుడు భక్తపరాధీనమానసుండగు నీశానుండు వానికి నంగలుకరిగి వత్సా! వరంబు వేఁడుమనుటయు నతండును వైరాగ్యవంతుండై.

చ॥ కలన సమస్త దేవతలఁ గన్నెదిరించెదు నంతలోన నే
గెలిచితి ముజ్జగంబులఁ బ్రకీర్తిఁ గనింగొని యేలితి నాఁడ బు
త్రులఁ గని నాఁడ వైభవము తోఁ దులఁదూఁగితి నీకటాక్షముం
గలుగు తపంబొనర్చి నినుఁ గట్టితి నెందుఁ గొఱంత నాకికన్॥

చ॥ పరమశివాహముక్తములు ప్రాణములోవగు నిల్వ యేనియున్
స్థిరములు వేసు వేడ నవి; దేవరకుం దయ పుట్టెనేని నా
శిరమును బూజనీయముగఁ జేయుము నా యజినంబుఁ దాల్పుమీ
వరుసగ నెప్డు నన్నుదరమందు వసింపఁగఁ జేయుమీశ్వరా॥

ఆ॥ అనుడు నట్ల కాకయని భూతనాథుండు
సోఁకి శిరము నటికి శూలమందుఁ
గ్రుచ్చి యెత్తి యొలిచి పచ్చితోలొక్కకగాఁ
గప్పుకొనియె నపుడు కరుణతోడ॥

వ॥ ఆగజాసురుని శిరంబె యిప్పుడు గణపతికి శిరంబై యుండెనని వెండియును.

మ॥ గళగర్తప్రతిపాటితాస్య వివరోద్గాంతోగ్రసిద్ధ్వాన ని
స్తులశబ్దీకృతరోదసీకుహరుఁ డస్తోకాగ్ని భీమగ్గదా
చలితప్రస్ఫుటహస్తుఁ డత్యధిక దుష్టభ్రూలతా గుండుజ్వల
జ్జ్వలనజ్వాల నిభాభ నేత్రముఖుఁడై నస్వాసుండుగ్రుఁడై
మెలఁగం గాంచి హరుండు వానినడఁచెన్ మృత్యుంజయాఖ్యాతుఁడై॥

చ॥ తొలుత మురాసురాత్మజుఁడు దోర్బలశాలి సుదాంతకుండు నాఁ
జెలఁగెడు రక్కసుం డొక్కఁడు చిన్నతనంబున దండ్రిఁ జక్రిచంపెనే
తలఁచి యటంచు మత్స్యహంత్రితోఁ గలహించి జయింపు మశక్తిమైఁ
గలుగ నిశంకరు న్నెఱిఁ గాఢతపం బొనరింపఁ బూనెఁ దాన్॥

వ॥ ఆవృత్తాంతం బంతయు విని యుమాకాంతుండు శరభ సంభూతంబౌ పాంచజన్య సుదర్శన నందక శార్ఙ్గ కౌమోదకీ ప్రముఖ దివ్యసాధనంబులు ధరియించి సమరసన్నాహ సన్నద్ధుండై సురగరుడోరగ యక్ష రాక్షస ప్రముఖ సకలసేనాపరివృతుండగుచు గరుడు నెక్కి వియద్గమనంబున మహాసురసమార పరిసరధరణీతలంబునకుం జనుదెంచి తరుగరికి ముకుం గ్రిందుమీఁదునుం గానక శంకరగతమానసుండై మానసికంబునఁ దపియించు నమ్మహ్యాళనును పలక్షించి సమంత్రకంబుగాఁ జక్రింబెక్కువిక్రమంబునఁ బ్రయోగించుటయును.

చ॥ ఆవియును భూనభోంతరమువంతయు నిండి సురారిగుండియల్ |
చెదరగమండుచుం సరగఁ జెంగటికిం జను దేర భీరుఁడై |
బెవరియుతండు బెండువడి బగ్గలికా ! పరమేశ్వరా ! మదా |
పదదొలగింపరా ! యనుచుఁ బైఁబడి లింగము గౌఁగిలించెదన్ ||

క॥ కనిభక్తవత్సలుండుగాఁ బుర శంకరుఁ డంతఁ బొలిచి బ్రహ్మరికరుణన్ |
గనుఁగొని వెఱవకు వత్సా ! యని వచ్చెదుఁ విష్ణుచక్రమ్ము లవ్రమింగెన్ ||

గీ॥ మ్రింగె శ్రీచక్రమురహరి ప్రోచి మించు హరుని |
తెరుదురనిలఁ జాల క్రాల్లు బెదరి హరిని |
నెమరనిడికొని శివునకు నిచ్చె దనెదు |
పాడవనిట్లని విసుతింపఁ దొడఁగె ప్రుడు ||

శ్లో॥ దాక్షాయణీ ప్రణయల స్థో జగంధయాత వక్షః కవాటకలితః |
శ్చత్సుస్స పర్వాలసదక్ష యత్కాంతి కరబుత్సాధి నాథముకుటః |
అక్షీణసత్వజితయక్షే భ భక్షుక మహోక్షోత్తమోర్వగమనః |
త్క్షాకరోబహవిపక్షే షురక్షితజితాక్షః శుభం దిశతు నః ||

వ॥ అని గీర్వాణులు గీర్వాణవాణుల మెండుగఁ గొండాడుచుండ నంతలో విష్ణుండు స్వర్ణాబ్జ సహస్రంబున శివునకుం బూజగావింపం దొడంగె నప్పుడు శంకరుం డతనిని యమంబరయ నెంచి సహస్రంబునం దొక్క సూనంబు నరిబుగావించె నది తెలిసి విష్ణుండును.

క॥ ఖరకరనఖరములవ్వడిఁ | బెరఁగెదుతన కన్ను వెలికి వారకపూజా |
కరపాత్రమునందిడి శం | కరునెమ్మది వేడెనపుడుఁ గరమాలలారన్ ||

సీ॥ కన్నిడి పూజించి తన్ను వేడెడు వెన్ను నకుఁ బ్రసన్నుండై పినాకపాణి
యర్చనేకోనసహస్ర పత్రసహస్ర సొగసించె నావైష్ణ వేక్షణంబు |

చక్రార్థియైనట్టి చక్రికిఁ జక్రంబు గారవించి యొసంగి కరుణ మెఱయఁ
దనరారునట్టుల దయఁజూచెనపుడు వే ల్పులపిండు దేవర పొగడి పొగడి
నిజనివాసంబునకుఁబోయె నజుఁడు హరియు
శివుని, శివ, గంగఁ బ్రస్తుతుల్ సేయుచుండ
నల్ల పరమేశ్వరుఁడు కృపాయత్తుఁడగుచు
నభయ హస్తంబిడుచు వారి నాదరించె॥

వ॥ అని మఱియును హాలాహలపాన కథాక్రమంబును మహాప్రభావ భూయిష్ఠంబగు యాలకింపుఁడు.

చ॥ తొలుత సురాసురుల్ గలసి తోరపు వేడుకఁ బాలవెల్లిలోఁ
పలఁ బరమౌషధుల్ విడిచి వాసుకిత్రాఁడుల మందరాచలం
బలరిడు కవ్వమైబఱఁగ నాయమృతంబును బొందగోరి పెం
బలిమి కఁద్రచ్చుచుండఁ బ్రభవంబయి మించె హాలాహలం బటన్॥

ఉ॥ హాలహలానలంబు జగదంతర మింతయు శీకనిండియున్
జ్వాలల సర్వజంతు తతినాశము చేయఁ గడంగుడుం గడున్
వేలుపులెల్ల నార్తపడి విష్ణునిఁజేరి యుపద్రవంబు త
త్కాలజ మంతయుం దెలిపి కావుమటంచును వేఁడి రెంతయున్॥

గీ॥ వెన్నుఁడమ్మాట విని లోననెన్నికొనుచు
ముజ్జగంబులు నిండంగఁ బొంగునట్టి
హాలహలంబుఁ బ్రతీక్షించి హడలిపోయి
వేలుపులఁజూచి యిట్లను వెగడుమాట॥

గీ॥ కన్ను దెఱచిన సర్వంబుఁ గ్రాగిపోవ
నాచరింపగ శక్తుండు హరుఁడతండు
గాక తక్కొరులెవ్వరి క్రింతమాన్పఁ
జాల రాతని శరణంబుఁ జనఁగవలయు॥

చ॥ అనుటయు నెల్లరుంగలసి యాపరమేశ్వరు చెంతఁజేరి యో
త్రిణయన! సర్వలోకపతి? దేవ! మునీశ్వరవందనీయ! మే
మనదలమై త్వదేక శరణార్థులమై భవదంఘ్రి పద్మముల్
గని కొలువంగవచ్చితిమి కన్గొని మావెతలెల్లఁ దీర్చవే॥

సీ॥ చావులేకుండఁ జేసెడు శశ్వదౌష
ధమును పేమందగా నెంచి దారితప్పి

పాలసంద్రము మథియించి పాల్పడితి
మధిక విషవహ్నికీలల కవధరింపు॥

క॥ లోకములు పదియునాలుగుఁ । జీకాకుపడియె సకలజీవేశ్వర! మ
మ్మీకరణి నూరకుండక । గూఢం బాపింపు బ్రిదుకుమార్గం బభవా॥

క॥ అని యనేకవిధములఁ ద । న్నవయము వినుతించు దేవతాధిపుల పెన్
గనికరమునఁ గన్గొనుచుఁ జని హాలాహలమువట్టి చయ్యన మ్రింగెన్॥

సీ॥ అయ్యుపప్లవశాంతిగా నమరులెల్లఁ
దొంటియట్లుల మథియింపఁ దొడఁగి రంతఁ
గామధేనువుతోఁ గల్పకంబుతోడ
నచ్చరలతోడ లచ్చితో నమృత మెసఁగ॥

వ॥ మరియునందు నైరావణోచ్చైశ్శ్రవఃప్రభృతులతోఁ జంద్రుండు నావిర్భవించె నంత విషపా
నంబునం జేసి వివశుండైపడియున్న శివుని తుష్టోపశమనార్థంబుగా సురాసురులు
శిరంబున గంగఁ గట్టి చంద్రుం బెట్టియుని రంతరాభిషేకంబు నొనరించుచుండిరని చెప
డియును.

చ॥ అమృతము పుట్టినట్టి సమయంబున వేలుపులెల్ల వంచనా
క్రమమున సోకుమూకలను గన్నుగొనంగి హరించి వారికి
నమృతముఁ దారె మెక్కుటకు నాయితమౌట గ్రహించి సోమలా
సమయమునందు దేవగల సఖ్యము వీడి పరాక్రమంబునన్॥

వ॥ పైఁబడి ముష్టాముష్టిం బాహాబాహిం గచాకచిం బెనఁగిపోరుచుండి రట్టి సమయంబున
విష్ణుండు రాక్షసుల కమృతమిడిన పాములకు పాలుపోసినట్లగునని వారిని వంచింత
పందలంచి.

మ॥ తళుకుం బంగరుచాలు డీలిడెడు మేల్ దైవారు నెమ్మేనుతోన్
గులుకుం గుబ్బలు వాలుగన్నులును చిన్నంబోలు లేగౌను సం
దడు బాహ్వేంద్రధుక లిందు బింబము పస న్నిందించు నెమ్మోమునుం
గల నారీమణియై రమాధవుఁ డటన్ గన్పట్టె నప్పట్టునన్॥

ఉ॥ మోహినియై సమీపమున ముచ్చటలాడుచు నున్న వెన్నునిన్
మోహపరాత్ములై దనుజపుంగవులెల్లరు నల్లఁ గాంచి సం
దేహము లేక సుందరి గదే యని పాయని నిశ్చయంబునన్
దేహము గేహముల్ మఱచి తెంపున లోన గ్రహింప నెంచిరోః॥

వ॥ జగన్మోహిని యగు విష్ణుండును వారిచెంతకు దవ్వుల చను దాగుచుం దారుచుం బో యి,మీలో మీరేల యీరకల వాదుపెట్టుకొనియెదరు నేనుమధ్యస్థురాలనై మీయి రుదెఱంగులవారికి నమృతంబు పంచియిచ్చెదనని వారి,నొడంబరచి దేవదానవుల రెం డుపంక్తులుగా వేర్వేరం గూరుచుండబెట్టి వంచనాక్రమంబున నమృతంబసురుల కుం బోయక సురలకుం బోసినంతలోన॥

చ. అమృతము గట్టువేళ హరి యాసురవైరుల కీక వంచనా
క్రమమును బూని తా నపుడు గన్నెయె మోహినియై తగెన్ గళ
త్రము గను శంకరుండు గని దాని రమించె శాస్త్రయుక్
సుముఖుడు కాలభైరవుడు నుం జగమెల్ల నెఱుంగనై రటన్॥

క. హరిహరు లప్పుడు ప్రకృతీశ్వరభావము నొంది సకలజగములయందున్
బరివర్తించిరి గావున నేకింతగ శంకరుండె ప్రభు వండ్రబుధుల్

వ. అనియునుం గాక మఱియును॥

శా. ఇచ్ఛాశక్తి యొకండు తొల్తను నిజాహీనప్రభావంబునన్
స్వచ్ఛందక్రియ సంభవించి భువనాంతర్భాగమం దవ్వనే
నిచ్ఛం దీర్పసమర్థుడైనపతితో నేకత్వముం బొందగా
నచ్ఛాంతఃపదమందునం దలచి బ్రహ్మం జేసె నొక్కింతలోన్

గీ. చేసి యతని దన్ను జేపట్టు మనివేడ
నతడు శక్తిహీనుడైనకతన
నన్ను జెల్ల వేను ముమ్మాటికిని నిన్ను
గవయ జాల ననిన కనలి శక్తి.

గీ. ఫాలనేత్రాగ్ని వానిని భస్మముగను
జేసి నారాయణుని సృష్టిచేసి నన్ను
గలియు మంచును వేడగా దలకి యాతడ
డట్టె పలికెను బలికిన శక్తి పలికె.

శా. అంతన్ రుద్రుని జేసి తన్ను గవయన్ బ్రార్థింపగా నాతడున్
స్వాంతంబందున చింత చేసియును నా శక్తి స్వరూపంబుతో
గాంతా నీదగు ఫాలనేత్రము నొసంగన్ జూచితే నాకు నే
నంత న్నీ మదభుక్తయౌ దీర్పుటకునై యత్నంబు గావించెదన్.

చ. అటువుడు నట్లకాక యని యాయమ యెంతయు సంతసించి తానే
తనదు ఫాలనేత్రము నుదారత నాతని కిచ్చి నన్ను నీ

జనితనుగా గ్రహింపు మని ప్రార్థనం బచరించుచుండగాఁ
గనలి యాతండు భస్మమునుగా నలిపెం దిక కంట దానినిన్.

సీ. నలిపి తదీయభస్మమును సామ్ముగఁ బ్రోవులు రెండు చేసి యం
దుఁ నొకటన్ భవానిఁ దమిలోఁ గడనొక్కటి శ్రీసరస్వతీ
లలనలఁ జేసి తొంటిచ్చెలిలాలనముల్ గని తావరించి పెం
డిలియయి కోర్కు లూఱ బ్రకటించుచు నుండె మహత్వ మెంతయో.

క. లచ్చికిఁ బలుకులమొలఁదికి నచ్చినమగ లేచట వేసి నలువుపడుదురో
ముచ్చటలు దీఱ నంచన్న యిచ్చెను నలభస్మరాసు లారసి యంతన్.

క. ఒకభస్మరాసి హరి వేఁ రొకరాసిన్ విధిని జేసి యుల్లం బలరన్
ప్రకటముగ వేడుకలు చిక్కనిన్ భారతికి నిచ్చి చేసెన్ శుభముల్.

చ. హరుఁడు హరిన్ విధాతను బ్రయత్నమునన్ విరచించి యట్లు వా
రిరువురకుం బ్రపోషణము సృష్టియు నొఁ బను లప్పగించియున్
నిరతము వారి నందుపయి నిల్పి కృతుల్ గ్రహియించు చవ్విధు
వ్వరమగు నాశనక్రియ జగంబునఁ దాను వహించె దక్షుఁడై.

వ. ఇట్లయిన హరివిధుల వలన లోకంబులు లోకేశులు నేర్పడియెనని చెప్పెడియు.

గీ. హరుఁడు సలిపినన్ని పరకార్యములలోన
శౌరి లేశమంత సలుపలేడు
శౌరి సలిపినన్ని సత్కార్యములలోన
నలువ లేశమంత సలుపలేడు.

చ. హరి నరసింహమూర్తియయి యుద్దనుజుంబరి మార్చి నాతని
ధరఁ జరివత్తురే యెవ రుదారత నావుడు బ్రహ్మపుత్రుచే
హరుఁడు నతింగి యుగ్రుఁడయి హమ్మని శారభరూపధారియై
హరిని వణింపలేదె యతఁడల్పుఁడె నాతని నెన్న శక్యమే.

చ. హరియొక గండభేరుఁడు మహాభయరూపము దాల్చువంతలో
హరుఁ డొక సాళువంబయి కృధానల భీషణరోషమూర్తియై
హరిహరిఁ గూల్పఁడే యతఁడు పూజ్యుఁడు గాడె మహామహుం డనన్
బరఁగినవాఁడు గాడె బుధవర్గము మేలని సన్నుతింపదే.

శా. ఎవ్వం డక్షయుఁ డప్రమేయుఁడు త్రిలోకేశుండు సర్వాత్మకుం
డెవ్వం డా నిరవగ్రహుండు సకలాభీష్టార్థ సంధాయకుం

దివ్యుండాశ్రిత రక్షకుండు వెలిలో నెవ్వండు వెల్గొందునో
యవ్వాని న్నిళులేటియుం మదిలో హర్షింపరే భూసురుల్.

మ. హరుఁడే కర్త హరుండె భోక్త హరుఁడే ప్రాణంబునుం బ్రాణియున్
హరుఁడే దాత హరుండె నేత హరుఁడే నానాప్రపంచంబులున్
హరుఁడే సర్వము వానికన్న నణువైనం భిన్నమై లేద యా
హరునిన్ సర్వజగత్ప్రభుండయిన వేల్పంచాడఁ గాఁ జెల్లదే.

వ. అతండు మహానుభావుం డతని మాహాత్మ్యం బభివర్ణించుట కెవ్వారునుం జాల రీయ
ర్థంబు దేటపడ నొక్క యితిహాసంబు గలదని చెప్పుటయును.

క. విని సంతసించి నైమిశ। వనవాసులు సూతుఁ జూచి పరమాదరులై,
మునివినుత తత్కథాక్రమ। మును వినుపింపవె యటంచు మొగి వేఁడుటయున్.

ఆశ్వాసాంతము.

శా. రంగాంభోదర శుక్తి మౌక్తికమతి ప్రాంచద్గుణ స్ఫూర్త మ
త్తుంగోజఃకలితం బనర్ఘ ముజగత్ స్తోత్రాగ్ర రాజాధిరా
ట్శృంగారాభరణాయమానము సుమంత్రి స్వాతి మేఘోద్భవం
బంగోత్తుంగము వేంకటేశ బిరుదాఖ్యాతంబు వర్ధిల్లుతన్.

క. దినదినము తనదు పంక్తిని। బనితములగు పంచభక్ష్యపరమాన్నంబుల్,
జనులకుఁ దృప్తిగ నిడు నా। ఘనునిం బోషించు శాశ్వతా విశ్వేశా.

మాలిని॥ నిరుపమగుణకోశా నిత్యసత్యప్రకాశా। వరసురకలనాశా వాసుదేవాద్యధీశా।
పరిహృతభవపాశా పాలితాత్మీయదేశా। సరసహృదయవేశా సర్వలోకేశ్వరేశా॥

గద్యము॥ ఇది శ్రీమదధునాతనోభయకవిమిత్ర, వేంకటయజ్వాగ్రపుత్ర, సమారాధిత విబుధరాజ, శ్రీపాదకృష్ణమూర్తి కవిరాజ ప్రణీతంబైన భగవద్విలాసంబను మహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

—:0:—

శ్రీ

భగవద్విలాసము

తృతీయాశ్వాసము.

క. శ్రీమీన్మృణ్మయేశ్వర । నేమియి సేవించిమించు నిహితగుణుసా
శ్యామాపంతులవంశజుఁ । బ్రేమన్ రక్షింపు మెపుడు శ్రీవిశ్వేశా.

వ. అవధరింపు మక్కథకుండు శౌనకాది మహామునుల కిట్లనియె నట్లుశంకరుండు సకలజగదారాధ్యుండై పరివర్తింపుచు.

క. తనలోనం దన్నే చూచుచు । ఘనముగ దపియించుచుండి క్రతుభర్గ్యాదులన్
గనికరమునఁ గాపాడుచు । ననయము వర్తించు వైభవాంచితుఁడగుచున్.

క. సృష్టి స్థితిలయముల పని । నిష్టముమైఁ దాను జేసి యితరుల చేతన్
స్పష్టముగాఁ జేయించి వి । శిష్టుండగుచుండి వెలుఁగు శ్రీమింగన్.

వ. ఇట్లఖిల జగజ్జేగీయమానుండై సర్వోత్కృష్టుండై ప్రకాశించుచు.

మ. ఒకనాఁ డిందుధరుండు పార్వతిగూఁడా నుల్లాసమేపారఁగా
నకలంకంబగు వెండికొండపయి నింద్రాదుల్ నతుల్ సేయఁగా
నికటంబందున నందికేశుఁడుతగన్ నిండోలగంబుండె సు
ప్రకట ప్రాభవ వైభవంబుల జగద్వ్యాపార పారీణుఁడై.

వ. అట్టివృత్తాంతం బాకర్ణించి లక్ష్మీశ్వర సరస్వతీశ్వరులా సమయంబునం దారుసుంతో వలసినవారు గావున వేఱువేఱు దారుల నక్కైలాస శిఖరంబునకుం బ్రయాణంబయి రంత.

సీ. నీలంపుటాలుదా ద్రిలింపగాఁజాలు హారంబట్టు రెంటెంబు డంబుమీఱ
ననుబోరకౌస్తుభ మనుపేరుమొయిలఁగ్రొ క్కారుమెఱుంగనాఁ గరముదనర
కొంగేలఁదలకట్టు సింగాణివలమురి గుదసువాల్గుదెయును గొమరుమీఱుల
నెలమి దేవేరులై కలిమితేమయూసీల యును నేలచాన్నయుఁ దనరఁగొలువ
మొగి సనకసనందనముఖ మునులు వ్రేగ్గ
మేరువుగబోలు గరుడుని మీఁద నెక్కి
యిందు శేఖర ధవ వెండి కొండ
దండకరుదెంచె దనరాజధానినుండి.

సీ. పదియాఱువన్నె మేల్పసిఁడి నిబురుసించు సొమ్ములు దురువఁ సిగ్గుదలఁప
మల్లగుహారవళిఁ బోలు నలు మోములను సాల్గు వేదంబులరవంబు విస్తరిల్ల
వెన్నెలన్పదఁ జల్లు చిన్నిజాబిలిరేక గలకాంత మోములఁ గంతులిడఁగ
బంగారుగాదెనాఁ బడుభాజ్యవిద్యా ధనంబంతయును నిండి డంబు మీఱ
శారదాది మునీశ్వరుల్ చేరికొలువ
మిసిమి నిగ్గులుగమనంచ మీఁద నెక్కి
నిండు వైభవమేర్పడ వెండికొండ
దండ కరుదెంచెఁ దనరాజధానియంచు.

చ. వాణియు నజుండు నిట్టిమహావిభవంబున సర్వసేవలన్
బరువడినంటిరాఁ బరమభక్తి రతిన్వడి వెండికొండకున్
గిరిశుని గొల్వవచ్చి యటఁ గించిదుపాంతరమందు వస్త్ర సం
భరితములైన గేహముల వాసము చేసిరి కొన్నివారముల్.

గీ. ఇట్లు కైలాసగిరిచెంత నసత మెసఁగ
నిరుదెఱంగుల వార లహీనగతుల
విడిసియుండఁగ నొకనాఁడు వీరవారు
నెంచఁగలసి యేమియొ ప్రసంగించుకొనుచు.

క. నేనెక్కువ నేనెక్కువ । నే నెంతయుఁ బాలువాఁడ నీ లోకములన్
నీ నెక్కువ నేనెక్కువ । నే నెంతయు జాలువాఁడ నీ కేఁదులలోన్.

వ. అని వాగ్వాదంబు జరుగుసమయంబున నయ్యాదికారణుండు దప్పర మేష్ఠి దిక్కు నెం
గంబై కృధాసలవంతహ్యాప్త మానసుండై ధిక్కరించుచు నిట్లనియె,

క. ఎల్లచరాచర జగముల । నొల్లంబోకుండ గాచి యో మెదనెప్పుడున్
జల్లని చూపుల బ్రోచెదఁ । దల్లియు గా బిడ్డలట్లు దెలియవె వత్సా.

గీ. కడుపు చెడఁ బుట్టితివి నాకుఁ గొడుకురూపు
లోడనున్నట్టిదాయవు తొడరి నీవు
నన్నుఁ గలహింపనుంటివి నలువ! తండ్రి
పెద్దయనుమాట పెడతలఁ బెట్టితౌర,

క. నాలుగు నోరులు నిండఁగ । పాలీశంఖమునఁ బోసి పాలించితి నా
పాలని యిటు మచ్చరింపం । జాలితివేమందు నిన్ను సత్పుత్రకుఁడా.

ఆ. తండ్రియగు నన్ను బెదరింపఁ దలఁచితీవు.
గ్రుడ్డు పిల్లను భ్రమియింపఁ గోరినట్లు

చెప్పినవుముందు వచ్చినచెవులకన్న
వరుసవచ్చిన కొమ్ములే వాఁడియనుచు.

మత్తకోకిల॥ వావియింతయు లేకపోఁతునుఁ బట్టికూడి చరించునే
వివేకము లేకయిట్టులు హీనమానసమూని వ
న్నివిధంబుల ధిక్కరించుచు నేనిమేఁటి పటించుచుం
టివలావలఁ జూడవింతయు నెంత వెంబరవిత్తువో.

వ. మరియు నాప్రభావంబు నాకర్ణింపుము.

సీ. పెనుచేపనై తొలి మినుకుతెక్కలి కాని యక్కసిపన్నిట దాసినాఁడ
తాబేలనై నీటఁ దతికొండమునుఁగ కుండఁగ నెత్తిపీపున దాపినాఁడ
పోత్రినై పాతాళమునదూరి వరగరుకంటి సోమకునిఁ జావఁగొట్టినాఁడ
నరసింహమూర్తినై వెఁగిభక్తులఁ బ్రోవ సురవైరిఁ గ్రేల్మిఁ జలఁగినాఁడ
వడుగనై యబ్బలీంద్రు నుక్కడఁచినాఁడ
భార్గవుఁడనై దురాత్ములఁ బాపినాఁడ
రాముఁడనై రావణాదుల రాసినాఁడ
బలుఁడనై కంసముఖ్యులఁ గెలిచినాఁడ.

గీ. బుద్ధుఁడనై ధర్మముల నారు వోసినాఁడ
కలికినై దుష్టులనుజంపఁ గడఁగువాఁడ
మరియు నెందఱి నే దుష్టనరులఁ గూల్చి
నాఁడ జగమెల్లఁ బ్రోచినవాఁడ నేను.

వ. మరియు నాయనుగ్రహంబెట్టి దంటివేని.

సీ. మకరిచే మదమరి మఱిగి పెట్టిగి వేఁడఁ గరిరాజుఁ గాచితిఁ గరుణతోడఁ
జలపట్టి సవము చిక్కఁ బెట్టు సోకుల గిట్టి గాధేయు రక్షించినాఁడ
నరులువలువలొల్వ వాక్ప్రష్టయనుకృష్ణ మానముచెదురున మనిచినాఁడ
జనకుచేఁ గటకటపనివేఁగు ప్రహ్లాదుఁ గోదడిగ్చి ప్రోచితి గొనబుతోడ
మరియు నెన్నియో నాపదల్మాన్పి జగము
సారెసారెకుఁ బ్రోచితి జలజగర్భ
యేవిధంబునఁ జూచిన నీవు నాకు
వంతుపత్తువె వేయువవంతులైన.

వ. అనిపలికిన రోషకషాయితేక్షణుండై కటకటంబడి యయ్యబ్జోద్భవుఁ జూచి పలుకుం
చు నుపాలంభనపూర్వంబుగా సురజ్యేష్ఠుండిట్లనియె.

క. ఎల్లచరాచరజగముల । నెల్లను గా నేను జేసి తేలించుచుఁ గా
నెల్లరకు నేను దేవుఁడఁ గల్లయొకింతయును లేదు గా కమలాక్షా.

గీ. కడుపు చెడబుట్టితంటివి వెడఁగుమాట
నీవు నేబిడ్డననుమాట నిజముకాదు
నిన్ను నన్నును సృజియించియున్నవాఁడు
దేవుఁడొకఁడుండె వాఁడు నేనై వెలసితి.

క. పెద్దను బెద్దనుచు నీ । పెద్దటికము వాదు కేలన వివరించితి వా
పెద్దవడు నెఱుఁగ నెఱిసిన । పెద్దయనందగును పెద్ద విజ్ఞుఁడు గాఁడే.

గీ. కానిపోనీయటంచు నే లేనిపోని
గౌరవము నీదు తలఁబెట్టి కార్యకలన
మెలఁగుచుండుఁడుఁ దప్పయ్యె మెల్ల మెల్ల
నేడు మేకయి బిగిసిన జోకవచ్చె.

సీ. నీవావివరసలు వావాయుచుఁ గరావె మేనత్తఁగో[?] కామించినపుడు
నీనిష్ఠ నియమముల్ నెగడొందగాలేదె శ్రోత్రులయిండ్లలో ద్రేలువప్పు ను[?]
నీపర్యుచుర్యాద లేపండియుండవే వెన్నలుదొంగిల వెతలునపుడు
నీ పేర్ప్రతిష్ఠలు రూపింపగారావె గాజులుకోడిల్లోని గ్రాలునపుడు
మాటలకు నేమి కలవుపో బూటకముగఁ
గల్పనలు చేసి ప్రోగులు గా సిరంగ
నీదు తెన్నిని జెప్పనా చేతకాది
తెరుల కెఱుఁగింపనందఱు గురువు లౌర.

ఉ. పెంచిన విష్టపంబులని శ్రీకములాడితి వింతవట్టునే
నెంచి సృజింపకున్న మరియే విభరించెద నీవు చెప్పు ని
ర్మించిన గోడగన్పడుచు మించినఁ గాదొకో చిత్రముల్ విని
ర్మించుట లవ్వి లేనియెడ మేల్గానఁ జాలునె యవ్విచిత్రముల్.

వ. అని మరియు నాపరిభావసామర్థ్యంబులు ననన్యసామాన్యంబులు.

సీ. వేదశాస్త్రాది సద్విద్యల కెల్ల నా కడుపుమేల్ జాలునా గనియె సుమ్ము
వాజిమేధాను లధ్వరము లెన్నియోఁ జేసి భుక్తిఁ గల్గించితి బుధుల కెల్ల
నంతలింతలు సేయ నింతలంతలు సేయు నా చేతి వ్రాలె నూ నట్లు వుమీఱు
భుక్తి ముక్తులొసంగి భక్తకోటుల నెందఱినో ప్రోచినది జగద్వినుత మెకద

మఱియు నెన్నేని సత్క్రియల్ నెఱపి జగము
సారెసారెకుఁ బ్రోచితి సారసాక్ష
యేవిధంబునఁ జూచిన నీవు నాకు
వంతువెత్తువె వేయవవంతు నైన

వ. ఆ యిరువురు నేను నేనని కలహించుకొనుచుండు నవసరంబునఁ గలహప్రియుం డగు నారదుం డదియంతయుం గన్నులకు విందుగాఁ గనుంగొనుచు నెన్నటికిం బోటు వెట్టక పెనుపెనవారిం బురికొల్పుచుం బోరించుచుండె నప్పుడు.

క. ప్రళయానల సదృశుండై జలజోద్భవుఁ డప్పుడు మండి చయ్యన నైజం
బలఘుతరంబగు నస్త్రము చలియింపక తెగిచి విడిచె జలజాక్షుపయిన్.

క. ఆదివ్యాస్త్రము మండుచు నాదేవాధీశు మీఁద నడచుట నతఁడున్
లోఁ దెలిసి దాని నడఁపఁగ నాదిత్య నిభంబు చక్ర మదరించె వడిన్.

క. ఆచుట్టువాలు మండుచు నా చతురాస్యాస్త్రి వరము నారసి దరియన్
వేచని గదియఁదు రెంటికి భూచక్రము సంచలించు పోరటయ్యెఁ గడున్.

వ. అట్లు ప్రళయకాలానలాభీల జ్వాలజాలంబులం గ్రమ్ముకొని బ్రహ్మాస్త్రంబును చ
క్రంబునుం గలసి యవక్ర విక్రమ క్రమంబుల బోరుచుండె నప్పుడు.

మ. ధరకంపించెఁ బయోనిధుల్ గలఁగెఁ బాతాళంబు భేదిల్లె ది
క్కరులున్ గ్రుంగె ననంతుఁ డున్నడిరె రిక్కల్ రాలె భూమీధ్రముల్
గిరిగన్ విష్ణుపదంబు చేలి పగిలెన్ వేవెల్గు తేవెల్గునున్
దిరమేదం గతి దప్పి రెల్లకడలం దీపించెఁ బెంజీకటుల్.

వ. ఇట్లు బ్రహ్మాండప్రళయంబు వోయిన నెల్లరకు గుండె తల్లడంబుగా నున్న యయ్యవసరం
బున దేవర్షిప్రేరితుండై నారదుండు కైలాసంబునకు నిర్గమించి పార్వతీ పరమేశ్వ
రులకు నదృత్తాంతంబంతయు సవిస్తరంబుగా నెఱిఁగించి.

శా. ఏ చక్రాస్త్రము దాల్చి ముజ్జగములందే పొంది దీపింతునే
నా చేతన్ సచరాచరంబు జగమెన్నన్ రక్షణంబందునే
నా చూచాయల సర్వమున్ బొదలుచు వర్తించు నా నట్టి నా
ప్రాముఖ్యప్రభ వేనికిం గలదు పోల్పన్నెన్నె వేల్పెంతటన్.

వ. అని విష్ణుండును.

శా. ఆహా నాకరమందు భీషమగు బ్రహ్మాస్త్రంబు భాసిల్లు నా
మాహాత్మ్యంబున సర్వలోకరచనా మార్గంబు వర్ధించు నా
కూహింపన్ సముఁడీ జగత్త్రయమునం దొక్కండు లేఁడెన్న సరి

దేహంబేమి సమస్తనాథుఁడను దేనేనా నిట్లాక్రందటున్.

వ. అని బ్రహ్మయును సర్వదా గర్వంబునం బ్రవర్తింతుమెట్టివారి గర్వంబు సర్వంబుఁ ఖర్వంబుగాఁ జేయుచు నిప్పుడైన యీజగదుపద్రవంబుడిగించి రక్షింపఁజేయునిన ప్రభ్వి యగుఁ గాతమని పరమేశ్వరుఁ గొలుదును.

శా. అంతర్ధానమునొంది సంభ్రమముతో నచ్చోటు బ్రహ్మాస్త్రివ
క్రాంతర్భాగము సందు బ్రహ్మాస్త్రము గా నాకాశభూమధ్యమం
దంతింతేని కొలంతలేనట్టులు లింగాకారమున్ దాల్చి రా
ద్ధాంతాకాశములేని మార్గమున నందావిర్భవం బందెనన్.

శా. చక్రాస్త్రంబులు రెండు చెందుకడలన్ సర్వేశలింగంబు ని
ర్వక్రప్రక్రియ నంటి మంట లుబుకన్ బ్రక్రాంతి గైకొంచు భూ
చక్రంబందున సోలి బ్రాలె నది విష్వక్సేనలోకేశు లం
తే క్రాంతిం గొనిచూచి భీతిలిరిలోఁ దీంక్షింపనిర్విణ్ణులై.

క. ద్యావాపృథ్వ్యవకాశం బీవరుసన్నిండబెటిగ నిది భూతంబో,
దేవరమాయయొ మరిదే! గోవిద్ధారం బటంచుఁ దొట్రిలిరి సురల్.

వ. అట్టెల్లరు హాహాకారంబు చేయుచు.

క. వింధ్యం బాఁకిడినట్టుల! వంధ్యప్రతిభం దిగంత వసుధాంబరముల్,
సాంధ్యారుణ రక్తిమగా! వంధ్యంబుగఁ జేయుచుండె భయదంబిదియై

గీ. హరియుఁ బరమేష్ఠియును ఋషులు వరయక్ష్య
ఖేచరులు వారికిఁ బొరపొచ్చె మేలవచ్చె
నడుము నీయుప్రదవమ్మేల దొడలిభువన
కోటుల కటంచు నెల్లరు గొతిలఁగుచున్.

వ. అపుడు నారదుం డెట్టకేలకు హరి పరమేష్ఠుల చెంతఁ జేరి హరునికడకుం దనపోయి వచ్చిన యుదంతంబంతయుం దెలిపించి యో దైవతాధిపులారా మీలో మీకగు నైకయ్యంబు నివారింప శంకరుండే లింగాకారంబున మీ శస్త్రాస్త్రమధ్యమం దావిర్భవించె జగంబు మీ మీ తారతమ్యం బెఱుంగుటకుఁ దగినయదనయ్యె నిమ్మహాలింగంబు నే చేఁదు భువనంబు లంటియుండునని తోఁచుచున్నయవి. మీలో నెవ్వరీలింగంబునాద్యంతంబు లెఱింగివత్తురో వారయుఁ బ్యారేఁ ముల్లోకంబులం బూజనీయులు మహానుభావులు ఘనులునగుదురు వారునకాఁ రతఁ నుతూహలాయత్తచిత్తులై తత్తరంపడి యాదియంతటి కార్యంబని గరువంబునొంది రంతట.

సీ॥ అంచపై నెక్కి యజుఁ డూర్ధ్వ మరయఁ జేగ
హరియుఁ గిటియై యధోభాగ మరయఁ జేగ
కార్య మెవ్వైనఁ గాని లోకంబునందుఁ
బట్టుదలమాత్ర మెదుగ జెప్పట్టునందు.

ఉ. మీఁదరయంగ నేగు పరమేష్ఠి యనేక యుగంబు లేగి యు
త్పాదరలీలఁ బన్నిద మెకంగొలువం దలపోసి తత్ప్రద్ధ్నుఁడై
బాదుక్షోనంగ నీక వడిఁ బాతుము దవ్వుగఁ బోయి పోయి తా
జీదరి కేదియుం గనక నెంతయుఁ జింతల వంతలం బొగ్గిణ్.

శా. ఎంతే దూరము పోయి యున్నరియుం దా నేంగ నో భోటికా
క్రాంతై వచ్చిన దాపగింజ నరపాలేర్యై కనంబడ్డ వా
క్రాంతుం డింతన రాని చింతగొని వే గంటెల్లు లేపోయి రాఁ
జింతిల్లే నమ్ము వాసుమ్వంబున కనంగ జేతోల్పు దాటింపు చున్.

క. లోలియుఁ దోలిన వార్వము। జాలింబడి సోలి పెక్కిఁ జితశేక కదుం
దూలి పిపాసల పుచ్చుసు నేలకుఁ జొగఁబ డగఁ జొచ్చి నిలువఁగ లేకన్.

క. నలు వమీఁద కేగ నిలువ నూపినవంత
నిలిపి నిగుడలేక డాగులు చెంది
క్రింది క్రింది కింద కింద మక గా వ్యధ
యత్నమునఁ బడంగ నయ్యో యపుడు.

వ. హిరణ్యగర్భుండు ట్లుచింతించె.

ఉ. వెన్నునికన్న మిన్నయని వేడుక లోకము లన్ని మీఁద
నున్నది సత్యలోకమిది యున్నరిదీనికి మీఁద నెన్నియే
నున్న వస్వర్గ్య లోకముల పోయి వియున్నియ దాఁటి వచ్చి వే
నున్నమ నన్నుఁ దాఁటి యిది యున్నది యంతము కాన్నతంబునన్.

వ. అని మరియును.

సీ. శైలాసగిరికేగి కాశీసనాథుని దర్శనంబొనరింపఁ దలపనేల
తలఁచితిఁ బోనేను దామర సాత్ముండు నైక్యమైయచ్చట నాగనేల
యోగితిఁ బో మిన్న కాహారితో పట్టి సరపన్నిదంబు నే జలపనేల
జలదితిఁ బోపోక చిలిచిల్లాడుచు విష్ణుపై ప్రంబు విడువనేల॥
నిపచితివి బొమ్ము విద్దూర మడరు నన
లింగశీర్షముఁ జూడ నే లేవ నేల

లేచితిని బాహ్యము తుదముట్ట లేకయోసి
పోయితి నిఁకేమిసేయుదు నోయితండ్రి.

సీ. ఏమిసేయుదు దిక్కెవ్వరింక వసుస
వడుగుడిగఁ బాఱుచును మీఁదులరసికొనుచు
గ్రుక్కిళులుమ్రింగు వానికాదిక్కునుండి
యరుగుదెంచు గేదఁగి యొక్కఁ దరయవయ్యె.

వ- ఇట్లు గాంచి తనమనంబున.

మ. అది శుభ్రాభ్రమొ ? కాదు రాదిటకు, శుభ్రాంశుండో ? కాదిందుతే
జది దివ్యాపగయేమొ ? కాదది ప్రవాహం, బబ్జమో? కాదుకా
దది నీటంబొలుపొందు ,నందిరొయికో ? కాదద్దాను వల్కెళ్లతో
నిది ధావళ్యము నద్దెసల్ నెఱయ నాకెన్నంగనౌ నేమొకో.

వ. అని యద్దిక్కుమొగంబై దానిందిలకించుచునంతలో నదియునాకింతకాలంబువకుం గ్ర
మక్రమంబునఁ దనసమత్తుంబుసేరుటయు నతండు నద్దాని నీశ్వర క్షోంబునంముందు
కేతకీకుసుదళంబుగా సిద్ధాంతీకరించిదానింజూచి యిట్లనియె.

చ. అలరెడు కేతకీకుసుమమా ! యెటనుండియొ వచ్చుచుంటి నీ
వెలుఁగువహించి శోభనము జెంతయు దిక్కులఁ బిక్కటిల్ల నే
నిలవిడి యూర్ధ్వలోకముల కేగఁగడంగితి నేండ్లుపూండ్లుగా
నలసితిని యథార్థముదయామతి నానతి యిచ్చిపోదవే.

క. చతురాననుఁడ నేనాక । మతిమాలిన పనికిఁగడఁగి మాత్సర్యముతో
మితిమీఱి దిక్కుమాలిన । గతిఁబడితిఁ దీనునన్నుఁ గావవె సుమమా.

చ. అనఁదది యిట్లులంచనియె నార్యమదీయమహా ప్రవర్తనం
బంయము శోచనీయ మదియంతయు నీకిటు విన్నవించెద
న్వినుము శివోత్తమాంగమున నే వసియించి వెలుంగుచుండఁ గ
న్గొని సహియింపలేక శశి కోపపరివృత పాపచిత్తుఁడై.

స్రగ్ధర॥ ఈవే నే వెన్నగా కీర్తుడని శిరమునం డేకమై యిర్వురుంజే
రావేయఁ ఱ్ఱోన్యవైర ప్రహరణములాగి రాజు నే నీవుబంటో
నావంక నిల్వునిల్వ దగదు తొలఁగుమా నాలిగేదంగి యించుకా
చెప్పుండీ మిత్రముం జేయ నిచి పెచెలఁగాఁ జెంపుమోదెచె తాత్రా.

ఉ. తొప్పఁదనే శశంకరునితో శశి చేసిన చేత దెల్పియూ
పాపి పళాంగ శాపగుఁడ పాశశంక చయూనిఁతుండు

రాపిన మేటివాఁడు తనకన్న మెఱుంగయి తానిఁకెవ్వరు న
న్నోపక యిట్లు చేసెఁ గరుణోదధి గాదిలి నన్నుఁ గావవే.

ము. అనవామోఘ్రిని వాలకించి యభవుం డోగాదుపో రమ్మటం
చన లేదూఁకస్థాణుఁ డైపరఁగె నేనట్టున్న పుట్లనుం
డినగోడాపని వీడివచ్చితిని వాఁడే నేఁటి కెన్నేఁడులో
వినుపంజాలను గాని పోయెయుగముల్ వేవేలునుం గోటులున్.

క. దీనత మైదికొక్కవ్వరిఁ । గానక యిటువోవు నాకు ఘనభాగ్యము నాఁ
గానంగబడితి కరుణా । స్థానమ ! నన్నోమఁగదవె తత్పరత మెయిన్

వ. అని యనేకవిధంబుల దైన్యంబుదోప విన్నవింపు నక్కేతకీ సుమరాజము బ్రహ్మ ప్రార్థిం
చి మించిన వేడ్క నక్కమలాసనుండిట్లనియె.

క. జోగిరయు జోగియుఁ బూసిన । బాగుగ బసుమంబు ఫాలు పసిఁడిన్ దోఁచెన్
వీగతి నాగతి యొకఁడై । మూగెను మనకిదిదిక్కు పుష్పవతంసా.

వ. అయినను నీకువచ్చినభయంబు లేదు. నేనిన్నుతలంబెట్టుకొని మన్నించెద మున మొన్నటి
కిఁ ందాఁడ బాయకుండుననియా కాగనే నీ శివలింగాగ్రంబు చూచివత్తునని యింద్రాది
బృందారక బృందంబులకడ నిందిరాసుందరునితోఁ బన్నిదంబు వచ్చివచ్చితి నీవ
టికావగింపలో నరభాగంబంత యయ్యునరాలేదని నీవచనంబునందేటు తెల్లంబయ్యె,
నాయంబవార్యంబును దిమ్మదిరిగి సొమ్మసిల్లినది, నే నింక నొకయుడుగు పేఁఱెదని
మీఁదికింజనవాలు, అగమ్యము గోచరంబగు నిక్కడ చిక్కకొని చీకాకుపడుచున్న
వాఁడ నిట్టియెడను పాయంబొండు నామదికింపొడగట్టిన యది నేనీ శివలింగాగ్రంబు
చూచిరాలేదంటి నేని పదుగురిలోన వ్రబాటగు నెవ్వరును నా మొగంబైనఁ జూచువా
రుండరు గావున లింగాగ్రంబు చూచివచ్చితినని చెప్పెద. సాక్షివై నీవు నట్లచెప్పె
దవుగాక. అపుడు నా పంతంబుచెల్లి నన్ను నిగెల్చినవాఁడ నగుదు. నన్నెల్లరు
మిన్న యని సన్నుతించి సేవింతురని చెప్పిన నంగీకరించిన దానితో చెలిమినాటించి
శిరమునందాల్చి యథాగతక్రుత గమనుండయ్యె నంతనక్కడ.

శా. కాలంబైన రమేశ్వరుండు మిగులన్ గ్రొవ్వాడి బల్కొల్లలన్
కేళింబోలెను నేఁగొన్న్స్రుక్కొనుచుం గ్రిందైన లోకంబులన్
జాలం జూచుచు సుంతయైన శ్రీమురున్ బ్రాంతింబునఁ గాంక కా
శూలింపాదములంటఁజూచి వచనేశుఁ గెల్తునంచెంతయున్.

ఉ. లక్షలు కోటులర్బుదములైన మహాయుగముల్ క్రమంబునన్
వీక్షణసేయుచుం గడచి యోగ గ్రిందికి నేగి యోగి మ్న

దృతక్షణ చేయమి మఱి బలిపదంబునకవ్వలి కార్చిరయో జగ
త్సత్యము లక్ష్మీ పర్వముగఁ దార్చుచుఁ భారము లేక ధీరుఁడై

గీ. చెట్టు కుద కట్ట కేలకుఁ జెట్టు చివర
పట్టుకోలేక తనలోన దిట్ట చెడియు
గుట్టు విడిపెట్టి నిట్టూర్పు బిట్టు విడిచి
పెట్టు చిట్టట్టు లోపక యట్టె యుడను

గీ. బొమ్మ గరిసెల పతఁ జాల దిమ్మ దిరుగ
తిరిగి విసిగి వేసారి యా క్షీరివరుండు
పగలఁ బొగలుచు నిర్విణ్ణుఁడగుచు మిగుల
నోల్లఁబోయి మృదంబకరియ్యుల్లమందు.

వ. ఇంతింతనరాని చింతాసాగరంబున మునింగి యిట్లని పశ్చాత్తాపము నొందె.

చ. మనసు యొఖము వారిద్దుల నొక్క సట్ట మానుగ ప్రాసె సుననట్టి మేటికిన్
జనకుఁడితండటంచును నవ సర్వజగజ్జనముల్ నిజాత్మలన్
ఘనుఁడని సంస్మరించుచును గాంచుము గొల్చెద రట్టి వేము నా
ఘనతనుఁడయ్యు జేసికొన గానక కానిపథంబు పట్టితిన్.

గీ. ఉన్న గౌరవం బటుండనీయక పట్టి
లేనిపోని ప్రతిన లూని నాఁడు
కాపరిముల్లు దీసి కాలు గొట్టితి నవినాథ!
నేను పెడఁగుమూటఁ దునై నవాఁడ.

ఉ. ఏటికి శంకరున్గొలువ నేగితి నేటికిఁ దమ్మిచూలి వాఁ
డేటికి వచ్చె నచ్చటికి నేటికి బంధము వై చితింజలం
బేటికిఁ బూసితిన్ గలన నేటికిఁ జేసితి లింగమూల మ
ట్టేటికిఁ జూడవచ్చితి నిజేటికి వచ్చెను గర్వమయ్యయో.

వ. అని విచారించుచుండు నవసరంబున.

మ. కనుఁగొనయ్యె గిటి స్వరూపుఁ డగు వాలంజాత పత్రాయతే
క్షణుఁ డా స్వామికి నారభేంయి విలసత్కాంతిచ్ఛటాచ్ఛాదితా
యనమై శృంగ సముల్లిఖిత ద్వీపుల భూమ్యాకాశ భాగింబునై.
ఘనమై ఘాలముఖానిలక్షుభితదిగ్నాగ ప్రచారంబునై.

క. కనికామధేనువనుచును । మనమునఁ దలఁపోసి దానిమన్నించిక దుఃఖ
వినయము నేక క్షుకీణుం । డనఁదగి నికటమున కేగి హరియిల్లనియెన్,

శా. అమ్మా నేనొకయాత్రికాము స్నానమునం గదిశాంచి పేరాసనై
నమ్మాడిక్కుం జనుదెంచి న్యధునీకిబలెన్ వీక్షించుచుండంగ నీ
విమ్మై వచ్చితి నన్నుబ్రోవుటకునై యెంపుండి యెందేగదో
సమ్మోదంబునఁ దెల్పి తేర్పఁగదె నా స్వాంతంబు శాంతంబుగన్.

క. చతురాననులోఁగలహం । బతుకువడం జేసి ప్రతివలాడుచు నేనీ
శితికంఠుని పాదంబుల । క్షితిఁగన్గొనివత్తుననుచుఁ జేరితిచటకున్.

క. కోటానకోటియుగములు । నేఁటికిఁగడతేరెనిటకు నేవచ్చుటకున్
మేటియగు శివునిపాదము । లేటికినగపడవవింక నెంతటిలోనో.

క. సకల చరాచరజగములఁ । బ్రకటమ్మునఁ బ్రోచినట్టి పరమాత్ముఁడవే
నకలంకుఁడ లక్ష్మీరమ । ణికి రమణుఁడ గేశవుండ నీవెఱుఁగన్నో.

ఉ. నావుడు గామధేనువు మనంబున శౌరి నెఱింగి యిట్లనున్
దేవనిసున్ గ్రహించితిని దేవరపాదములంటి రాకనున్
భావనసేయఁజాల రెటువంటి రనీకిట రాకవమ్మయా
గావున వచ్చినట్లె చనగావలయుం గద నీకునింకిటన్.

క. అతనియనుగ్రహముననే । నతులితముగఁ బాత్రురాళ్ళ నైనకతమునన్
శితిగళుని పాదపూజం । బితమతినైయిటకువచ్చి చేరితిగదలో

వ. మనస్యున కాపదంబులున్న చోట్లనుండి యిటకు వచ్చుటకు మహాయోగంబు ల
గ్నదంబులకోలఁది నిర్గమింపుననిన నతండా దేవధేనువుం గాంచి నమస్కరించి
యిట్లనియె.

ఉ. నాకపకేలికిఁ వచ్చు సురనాథులచెంగట శంకరాంఘ్రులు
సోకమతింగనుఁగొనమి చొప్పడ నేనియు నట్లుకానిచో
నేకరణిన్ ఘటించెదవొ యేమియుపాయము సంతరించెదో
నాకొన్ని ప్రోవుమమ్మనను వాసవముఖ్య సురప్రపూజితా.

చ. అనవుడు సౌరభేయియును సార్వచరాచర లోకజాలమున్
గనుఁగొనునంత లోపునన కల్గగ మొగ్గనిల్గఁ జేయఁగాఁ
దపరినయట్టినీవనఁగఁ దక్కువయే మదిఁ జెంచిచూడ నీ
కును బ్రహ్మాధినాథునకుఁ గొంతయినన్ దనుభేదముండు నే.

వ. హరిహరులకు భేదంబు లేదని వేదంబులు వేదశిక్షంబులును ఘోషించుచున్నవి
గావున నీవెహరుండు హరుండె నీవు నీ వాతనిపదంబులారయుటది యెట్టిది వ్యావ
హారికపథంబునం బలికినదం త్రవేని వినుము. నీవా హరలింగ పాదమూలంబు నే

ణించివచ్చితివని నేనుసాక్ష్యంబీఁగలఁడావ నింకేల వృథాయాసంబేల పూసికవృత్తాంతమ్ము, పోపుకమనిన నతండందులకంగీకరించి పుడమీశుదౌడు కుందౌడుకొని యథాగతక్కృత గమనుండయ్యె ననంతరంబ.

చ. సురలును బాలసింహములుంగలని పొంపలరారఁగఁ గొల్వుడీఱవ
చ్చిరి పరమేష్ఠియుం హరియుఁ జెచ్చెరనచ్చటి కచ్చుముచ్చటల్
వరపుచు లింగమూర్ధమును బాదములుంగని వచ్చినారనుం
చనురుగ నెల్లవారలు నపోయనుచుల్ వినుతించుచుండఁగన్

వ. ఇట్లువచ్చి తాముపోయిచూచివచ్చి రనుటకుందార్ష్యాణంబుగా నజాండును హరియుఁ గేతకీదళంబును గామధేనువును సాక్షులుగానవధరింపుఁడనుటయు నింద్రాదులవా.

క. పొంగలిని గన్గొని జలజజుఁ । డగజాపాణీశశిరము నరసెనె యనవా
పొంగలియును శివునిశిరముం । దగిలిన చేనంచునజుఁడు దర్శించెకృపన్

గీ. సారథేయిఁజూచి శౌరిపదంబుల
జరసివచ్చె నట్టియునిన నదియ
యరసివచ్చెనంచు సాస్యములోఁ జెప్పి
లేదటంచుఁ దోఁక నూఁదిత్రిప్పె.

క. అనికూటసాక్ష్యమిచ్చియు । వనజోదరు వనజనాభు వర కేతకియున్
ఘనసారభియు గెల్వఁగ । చిన వేల్పులు సంసయంబు జెంద్రిడించు నెడన్

వ. అంతపాలాక్షుండక్షీణరూక్ష కషాయితాక్షుండై తక్షణంబ.

సీ. సకల చరాచర జంతుజాలములోడ బ్రహ్మాండ భాండంబు పగిలిపేల
ధరణీతలంబుపాతాళలోకముదాక భగ్గుమటంచును బగిలిపేల
సర్వనరశ్రేణు లుబ్బూఁతలూఁగుచుఁదల్లడిల్లఁగింపలుగాఁగ ధరణిగూల
ఘూర్ణిల్లి ఘూర్ణిల్లి ఘోరంబుగాసప్త వారిధుల్ మేలు మీఱితూల
వేలంపులగుండె బ్రద్దలై వ్రేలిసోల
భూతనాథుని లింగమభూతఫణితి
పటెలుమని రెండు ముక్కలై పడగనందు
భీషణాకృతి రుద్రుఁడావిర్భవించె.

వ. ఇట్లావిర్భవించిన రుద్రుఁడత్యంత రౌద్రరసంబున నసత్యవాదులగు నన్నలువురిఁ భస్మసాత్కృతులఁగావింతు గాకయనియున్న యవసరంబున నింద్రాదిబృందారకబృందంబులాక్రందనంబులు గావింపుచు నిట్లని ప్రార్థింపందొడంగిరి.

క. రక్షింపుము రక్షింపుము। రక్షింపుము పావకాక్ష రాజీవాక్షుం
డక్షయుఁడు విశ్వస్రష్టుఁడు। శిక్షింపం దగనివాఁ రజస్వగుణుఁ డునెక్.

వ. అని మఱియును.

సీ. జయగిరీశ సుతేశ జయజితకీనాశ జయనుత [illegible]వేశ జయగిరీశ
జయజగద్భరణాశ జయకృత్తిభవ [illegible] జయజితభవనాశ జయమహేశ
జయసర్వవిఘ్నేశ జయగౌరవనవేశ జ[illegible]కేశ జయవ్యాధీశ
జయ కలితరమేశ జయకృశబలనాశ జ[illegible] జయనదీశ
జయసకల భూగతనదేశ జయసతీశ
జయమనోజ్ఞ గగనకేశ జయఋషీశ
జయజగద్గత హృత్కోశ జయమహేశ
జయరతీశతను వినాశ జయమహేశ.

దండకం. శ్రీమన్మహాదేవ దేవాదిదేవా భవోద్బంధహృన్మౌనిమానానసోద్యత్కృతభావా
పృథివ్యబ్ధివహ్నివాయుతేజోంబరాత్మండవై విశ్వసాంతర్బహిర్వ్యాప్తకత్వంబునన్
సచ్చిదానందరూపుండవై, సర్వపూర్ణుండవై, సర్వవాఙ్మానసాగోచరాత్యంతసూ
క్ష్మాతిసూక్ష్ముండవై, నిర్వికల్పుండవై, స్వప్రకాశంబునన్ వెల్గు సర్వేశ్వరా! సర్వపూ
ర్వా! నమస్తంబునస్తంగతంబైననేకాకృతి [illegible]ల్ జోకగాపొందలోనేకముం జే
యులోకేశ్వరా! నీకొలంగా కెంతయుఁ [illegible] లోకంబులన్ బ్రహ్మవిష్ణ్వాదిరూపంబులం
దాల్చి బ్రహ్మాండకోటుల్ విరచింపి, రక్షింతు నీశా! సురేశా! భవద్దివ్యపూర్ణా
కంపాకటాక్షేక్షణంబుల్ గొనం గాంచి [illegible] సుమంగళాంగుండవై వెలుంగొందుటల్
రాజరాజాఢ్యుడై పొల్చుటల్, శ్రీకృష్ణుండార్తి జాండాపదల్ వాయుటల్, పేల్చు లే
తరక్ష్వేళదావాగ్ని దాహంబునన్ [illegible] టల్ గల్గెను, నీ మహత్త్వంబనంతం
బులోకత్రయాతీతమత్యద్భుతంబైన సర్వేశ్వరేశుండవై నెన్నఁగన్ సేయ శక్తి దేవుండు లేఁడం
దునిన్నెన్ని వర్ణింప బ్రహ్మాది దేవాదిదేవుల్ మహాభావులుం జాలరంచున్ శ్రుతుల్ మా
టికిం జాటు మా బోంట్లెటుల్ మేటులే పాటివారిట్లు ప్రత్యక్షమై యుండుటల్ మా సుభాగ్య
ంబు నీదాసదాసానుదాసుల్ మమున్ బ్రోచి రక్షింపు మో దేవతా చక్రవర్తీ! ము
నీంద్రాంతరంగ ప్రవర్తీ! నమస్తే నమస్తే నమః.

వ. అప్పుడింద్రుం డిట్లని ప్రార్థించె.

క. మనసిజహర లోకంబుల। కనయము సుప్లవంబు నగుచున్నది గా
వునఁ నీ కోపము శాంతిం। పనగున్ మాకై మునీంద్రవందితచరణా.

వ. నారదాదులిట్లనిరి.

క. భక్తులు తప్పులొనర్చిన। భక్తరతుండైనవాఁడు పాలింపఁడొకో
యుక్తాయుక్తవివేకా। భక్తింగనుమెల్లవారిఁ బ్రోచు మర్యాదయుక్.

వ. వద వద వదాన్యుమ విష్ణుండిట్లని విన్నవించె.

గీ. తెలియక జ్ఞానమున నేను దేవుఁడనని
బ్రహ్మలోకంబంతయుఁ దాడి ప్రబలిన మదమున
గల్లలాడితి నాతప్పు గాచి పుచ్చి
కరుణఁ బాలింపు శ్రీపతీ కాలమంత.

వ. అనుచు బ్రహ్మదేవుఁడిట్లని విన్నవించె.

క. కనుఁగొనక హరితోనేఁ। గనుగొంటి నని పలికితి ప్రతినగైకొని నిన్నుం
గనలేక కంటినంటుచు। వనటం జెందితినే నన్నుఁ బాలింపు శివా.

వ. కేతకీ కుసుమంబత్యంత సాధ్వసంబున నిట్లని ప్రార్థింపం దొడంగె.

మ. నెలనన్నీ శిరమందునుండి తొలఁగనీయంద్రోయఁగా నీవు నా
పలుకుల్ జానుగులందుఁ బెట్టకు అకే వర్తించుటన్ బ్రోచి మిం
దొలఁగన్ ద్రోసి సమాగతుండనునజుం దోడ్తోడ ప్రేమించుటన్
నిలువన్నేరక బద్ధమాయితి తండ్రీ నన్ను రక్షింపవే.

వ. కామధేనువిట్లు విన్నవింపందొడంగె.

మ. నిను నే సేవయొనర్చి వచ్చితిననీ నీరేజపత్రాక్షుమున్
గను దర్శింపఁగఁ గొంతవచ్చి కడమ న్నవేరఁబోలేకపో
యెను నీ వేయతఁ డాతఁడీవె నినునీవే చూడకున్నాఁడవో
యని నిన్నీతఁడు గాంచెనం [illegible] పాలింపవే.

ఉ. అంతట నుగ్రుఁ డుగ్రముర వంతిన సింపగలొఁ ద్రికాంతుఁడై
కాంతపితామహుండవి విఖ్యాతపతిం గిలహించి సత్యవా
గంతఁడైతిగాన వినుమా యిఁక నిన్ను జగత్త్రయంబునన్
సంతసమొప్ప నెవ్వరును పూజ్యముగొల్వక యుండ్రు గావుతన్.

క. అని నారాయణుఁగనిని। శును సేవాసైన సత్యమును విడిచితిగా
వున నీవు [illegible] ంబున। మనుజులకుఁ బుట్టుమింక మా ధరలోనన్.

క. కేతకిఁ గన్గొని యిట్లను। వాతోఁగ లహించివచ్చి వలినోదరు సం
ప్రీతికి నిజమరితివిగా। యేతత్పూర్వార్ద్ధి విడియేగుకనీకున్.

వ. పేర్కొనెను సుపరి [illegible]

గీ. హరికి నాకును భేద మింతైన లేద
టన్న భావంచె నీవు నన్నుఁ గాంచె
హరియటంచు శివుఁడుగాని యుందసత్య
మున్నదని కాదె తోకతో సన్నుతింపవే.

వ. అట్టి నిన్నెప్పుడు నుపేక్షింపఁదగ దెవరు గాకయని శపించెనప్పు డెల్లరు నొక్కరై యపరాధంబు సైచి రక్షింపుమని ప్రార్థించుటయు మహామహేశ్వరుండును డియుం గరుణాతరంగితాంతరంగుండై.

గీ. జనులు పూజింపమంచిన ఘనుఁడె బ్రహ్మ
పుత్రుఁడుఁబుట్టిన కృష్ణుండు పూజ్యతముఁడె
కూటసాక్ష్యము వల్కిన గోవు నరయ
కల్లలాడిన కేతకి ఘనతరంబె.

వ. మఱియు నికేతకీ కుసుమంబు నా కొక్క మహాశివరాత్రి దినంబున మాత్రమే మదీయారాధనంబున కత్యంతార్హత సంప్రాప్తమగుం గాక దానం జేసి సంతత పూజాఫలంబు జనులకుఁ బ్రాపించుత మా సౌరభేయి నాయం దత్యంతభక్తి తత్పర గావున దీని మోమునఁ బూమటకన్న వెనుకటి భాగమునందు గల పుణ్యఫలంబు విలుపాం దుగావుత మనివరంబులొసంగి వెండియు.

క. నేనెక్కువ నేనెక్కువ నేనెక్కువ యనుచు మీర లేవేళను దు
ర్మానసములఁ గలహించిరి గానం గాలేక పరిభవు కలజగము లరసె

వ. అని పరమేశ్వరుం డెల్లర సంభావించి తన మూర్తిను సంహరించి యంతర్ధానంబు నొందె. బ్రహ్మ విష్ణ్వాదులు నింద్రాది బృందారక బృందంబులును [illegible] దంబులను జపరమేశ్వర ప్రభావం బత్యధికంబని ప్రస్తుతింపుచు తమతమ నివాసంబులకు నిర్గమించిరని సూతమహర్షి శౌనకాది మహర్షులకుం జెప్పి హరోత్కృష్టంబు న వెండియు.

గీ. హరిహరాజుల తారతమ్యంబు దీని
లెట తెల్లము గాఁ బూర్ణుఁ దలిపెనొకొ
అజునికన్నను హరి మేటి యతనికన్న
హరుఁడు మేటి యటంచు మీ రెఱిఁగి మనుఁడి.

చ. సకల చరాచరంబులను జూపెఁ బెంపఁ సృజింపఁ గర్తయై
ప్రకటితసత్త్వమున [illegible]

శంకరుఁడై వేల్పుగాక మఱియున్నని చెప్పని వాని వేల్పులే
యిలఁ గనితరార్థము లివ్విధి మునీశ్వరులార భజింపుఁడాతనిన్.

క. అని శౌనకాది మునులకు । వినిపించెను సూతుఁ డిట్లు విరచితమగు నిం
పొనరఁగ భాగవద్విలాసం । బను నీ గ్రంథంబు పూర్వమందున భక్తిన్.

చ. వివిధ పురాణసారము నవీనకథాగ్రథితంబు నన్ సదా
శివమహిమాధికాస్పద మశేషవిశేషవిబోధకంబు నీ
ప్రవిమలగద్యపద్యరుచిరంబగు కబ్బము భక్తిఁ వ్రాసినన్
దవిలి ఘటించిన న్వినినవారికిలన్ బరమార్థసంపదల్.

ఆశ్వాసాంతము.

మ. ఘనుఁడగు శ్యామపంతుకుల కంధిశశాంకుఁడు వేంకటేశుఁడిం
పొనరఁగ సప్తసంతతులఁ బొందదలంచి కుతూహలంబునన్
ననుఁగడు గారవించి కృతి నల్వగ దీవనవేసి చెప్పు మం
చనినిటు చెప్పినాఁడను దయామతిఁ జేకొన వేరరాత్మజా.

చ. అనఘుఁడు లక్ష్మణాహ్వయ గుణార్ణవపూర్ణశశాంకుఁడై ధరన్
దనరెడు వేంకటేశ్వరుఁడు సన్ దనచెంతను నిల్పుకొంచు నిం
తను సురశైలమంతగ నొనర్పగజాలిన మేటిసఖ్యముం
గనఁగ మునీయ వీక్షణనిగట్టిగఁ జేకొనవయ్య శంకరా.

క. శ్రీకరుణామాత్యకులర । త్నాకరు శ్రీవేంకటేశనామాకరునిన్
జేకొని ప్రోవుము గౌరీ । రాకేందుముఖీశ లోకరచనాధీశా.

మాలిని. సురనుత చరిత్రా సూరికాంతారచైత్రా సరసగుణవిశేషా సర్వలోకైకపోషా
పరమమునివిలాసా పాలితాశ్రితదాసా స్థిరజగదనుషంగా దివ్యవిశ్వేశలింగా.

గద్యము॥ ఇది శ్రీమద్రఘునాథశోభాయ కవిమిత్ర, వేంకటయజ్వాగ్రపుత్ర, సమారాధిత
విబుధరాజ, శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికవిరాజ ప్రణీతంబయిన భగవద్విలాసంబను
మహాప్రబంధంబునందు సర్వంబును తృతీయాశ్వాసము.

సమాప్తము.